

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Навчально-науковий інститут денної освіти

Форма навчання денна

Кафедра міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин

Допускається до захисту

Завідувач кафедри

_____ В. СТІЛЕЦЬ

« _____ » _____ 2025

р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Геополітика і геоекономіка Китаю в глобальному контексті XX–XXI століття»

зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

освітня програма «Міжнародний бізнес»

ступеня бакалавр

Виконавець роботи Шахмамет'єв Вадим Юрійович

(підпис, дата)

Науковий керівник Пожар Артем Анатолійович

(підпис, дата)

Рецензент Назаренко Станіслав Миколайович

Полтава 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні засади формування геополітичного та геоекономічного потенціалу Китаю.....	7
1.1. Передумови становлення Китайської Народної Республіки та особливості її політичної системи.....	7
1.2. Економічна трансформація КНР: від командної економіки до глобального гравця геоекономічного простору.....	15
Висновки до розділу 1.....	26
Розділ 2. Геополітичні та геоекономічні вектори сучасного Китаю.....	29
2.1. Геополітичні та геоекономічні інтереси КНР у міжнародному просторі.....	29
2.2. Взаємовідносини Китаю з провідними регіонами та країнами світу....	39
Висновки до розділу 2.....	47
Розділ 3. Перспективи та прогнози геополітичного і геоекономічного розвитку Китаю.....	51
3.1. Прогнозування подальшої геополітичної та геоекономічної ролі КНР у світі.....	51
3.2. Перспективи розвитку україно-китайських відносин у геополітичному та геоекономічному вимірі.....	61
Висновки до розділу 3.....	72
Висновки та рекомендації.....	76
Перелік інформаційних джерел.....	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному глобалізованому світі Китайська Народна Республіка виступає одним із найвпливовіших акторів міжнародної політики та економіки. Протягом останніх десятиліть ця країна пройшла шлях від закритої аграрної економіки до одного з провідних центрів сили, який активно впливає на геополітичну архітектуру та світову господарську систему. Як зазначає М. Яструбський [144], стрімке економічне зростання КНР супроводжується посиленням її присутності у міжнародних відносинах, формуванням нових союзів та ініціатив.

Підвищену увагу науковців привертає вплив китайської ініціативи «Один пояс, один шлях» на трансформацію глобальних економічних зв'язків, зокрема в Європі, Азії та Африці. Цій темі присвятили свої дослідження В. Орлик [9], Н. Ролланд [111], Б. Макаєс [83], які підкреслюють, що КНР прагне не лише до зміцнення економічного впливу, а й до створення власної системи безпеки та міжнародних правил.

Окрему проблему становить торговельно-економічне протистояння між Китаєм і США, наслідки якого для світової економіки аналізують В. Дергачова, В. Голюк і О. Згуровський [4], а також Д. Хіллман [67] і С. Мансур [86]. Їхні дослідження показують, що глобальні торговельні війни спричиняють масштабну перебудову ланцюгів постачання, зміну структури ринків і посилення нестабільності в окремих регіонах.

Водночас, як справедливо зазначають В. Герасимчук [2] і Б. Голянич [3], геоекономічна експансія Китаю має не лише економічні, а й політичні наслідки, адже формування регіональних блоків і стратегічних залежностей від китайського капіталу змінює баланс сил у багатьох регіонах світу.

Особливий інтерес викликає співпраця КНР з Україною. В. Бондаренко [1] акцентує увагу на перспективності розвитку взаємодії у сфері сільського

господарства, логістики, енергетики та високих технологій, незважаючи на складну безпекову ситуацію. У свою чергу, Н. Мукан [92] вказує на потенціал розширення академічного співробітництва, що може стати важливим чинником налагодження міждержавних зв'язків у гуманітарній та освітній сферах.

Попри значну кількість праць, присвячених окремим аспектам геополітики та геоекономіки Китаю, залишається низка проблем, які потребують додаткового аналізу. Зокрема, важливо дослідити довгострокові наслідки технологічного суперництва між США і КНР, перспективи формування багатополлярної системи міжнародних відносин, а також потенційні ризики й можливості для України в умовах загострення глобальної конкуренції, як про це зазначають З. Ксін'ю [143] та Б. Родрігес [109].

Таким чином, обрана тема дипломної роботи є надзвичайно актуальною, оскільки дозволяє комплексно проаналізувати трансформацію геополітичного й геоекономічного середовища під впливом Китаю та визначити оптимальні напрями для української зовнішньоекономічної політики.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження геополітичних і геоекономічних чинників, що впливають на формування та розвиток міжнародної ролі Китаю у XX–XXI столітті. Робота спрямована на виявлення основних тенденцій, стратегій і перспектив подальшого розвитку КНР у глобальному контексті, а також визначення напрямів україно-китайської співпраці в сучасних умовах. Відповідно до визначеної мети, у кваліфікаційній роботі поставлено наступні **завдання**:

- вивчити історичні передумови становлення Китайської Народної Республіки та особливості її політичної системи;
- дослідити економічну трансформацію КНР від командної економіки до статусу глобального геоекономічного гравця;
- проаналізувати геополітичні та геоекономічні інтереси КНР у сучасному міжнародному просторі;
- охарактеризувати взаємовідносини Китаю з провідними регіонами та країнами світу, виявити основні напрями співпраці та протистояння;

- здійснити прогнозування подальшої геополітичної та геоекономічної ролі КНР у світі, визначити базові сценарії її розвитку;
- визначити перспективні напрями розвитку україно-китайських відносин у геополітичному та геоекономічному вимірі.

Об’єктом дослідження є геополітичні та геоекономічні процеси, пов’язані з розвитком Китайської Народної Республіки в глобальному контексті ХХ–ХХІ століття.

Предметом дослідження є передумови, сучасні вектори та перспективи геополітичного і геоекономічного розвитку Китайської Народної Республіки та їх вплив на міжнародні відносини і україно-китайську співпрацю.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема, застосовано методи аналізу та синтезу – для розгляду теоретичних засад і передумов геополітичного та геоекономічного розвитку Китайської Народної Республіки. Метод дедукції використано для формулювання узагальнень на основі вивчених фактів, а метод індукції – для висновків, отриманих із аналізу конкретних подій, явищ і тенденцій. Історико-логічний метод дозволив простежити еволюцію геополітичної та геоекономічної стратегії Китаю у глобальному просторі. Статистичні методи застосовано для опрацювання кількісних даних щодо зовнішньоекономічної діяльності КНР, аналізу макроекономічних показників та виявлення тенденцій у розвитку міжнародного економічного співробітництва. Методи прогнозування використано для формулювання сценаріїв подальшого геополітичного та геоекономічного позиціонування Китаю у світі, а також для визначення перспектив україно-китайських відносин.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становлять наукові праці українських та зарубіжних авторів, присвячені питанням геополітичного та геоекономічного розвитку Китаю, зокрема наукові статті, монографії, аналітичні доповіді та результати актуальних досліджень у цій сфері. Значну частину джерел складають офіційні документи урядових установ

КНР, матеріали міжнародних організацій. Для аналізу сучасного стану та тенденцій використано статистичні дані органів державної влади КНР, Світового банку, бази даних UNCTAD. Окрему групу джерел становлять достовірні інформаційно-аналітичні ресурси мережі Інтернет.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконання кваліфікаційної роботи пов'язане з планом наукових досліджень Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» за темою «Сучасні процеси глобалізації: рушійні сили, мегатренди, суперечності» (0113U006220). Внесок автора полягає у дослідженні геополітичних та гео економічних аспектів розвитку Китайської Народної Республіки в глобальному контексті XX–XXI століття.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення і отримані результати дослідження оприлюднені на XV міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти» (м. Львів, 9-10 червня, 2025 року), а також на II міжнародній науково-практичній конференції «The future of science, technology and economy» (м. Софія, Болгарія, 11-13 червня, 2025 року).

Публікації: Шахматєєв В. Ю., Пожар А. А. Взаємовідносини Європейського Союзу та Китайської Народної Республіки в умовах сучасної гео економічної конкуренції. *Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти* : Матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 9-10 червня, 2025 року). Львів, 2025. С. 82–84 [12].

Шахматєєв В. Ю., Пожар А. А. Економічна трансформація КНР: від командної економіки до реформ Ден Сяо Піна. *The future of science, technology and economy* : Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (м. Софія, Болгарія, 11-13 червня, 2025 року). Софія, 2025. С. 187–189 [13].

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ТА ГЕОЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КИТАЮ

1.1. Передумови становлення Китайської Народної Республіки та особливості її політичної системи

Формування сучасної політичної системи Китайської Народної Республіки стало результатом складного та тривалого історичного процесу, який охоплює період від падіння імперської влади до встановлення комуністичного режиму у 1949 році. Китай на початку XX століття перебував у стані політичної та соціальної кризи, спричиненої внутрішніми суперечностями та зовнішнім тиском колоніальних держав. Падіння імперії Цін, громадянські війни, революційні рухи, японська окупація, а згодом і боротьба між Гоміньданом та Комуністичною партією Китаю стали визначальними подіями, що підготували ґрунт для створення КНР. Розглянемо докладніше передумови цих трансформацій.

На межі XIX–XX століть імперія Цін зіткнулася з масштабними внутрішніми та зовнішніми викликами. Політична система, що базувалася на принципах конфуціанства та централізованій бюрократії, поступово втрачала здатність адекватно реагувати на нові соціально-економічні та геополітичні реалії. Серія народних повстань, найбільш відоме з яких – Тайпінське (1850-1864 роки), показала нездатність імператорської влади контролювати ситуацію в країні [59].

Одночасно імперія втрачала контроль над периферією: регіональні правителі отримували дедалі більшу автономію, а центральна влада фактично стала слабкою.

Наприкінці XIX століття уряд Цін намагався модернізувати державу через

так звані «сто днів реформ» (1898 р.), але ці спроби зазнали краху через опір консервативних сил [116].

Зовнішній тиск на Китай посилювався після поразок у війнах проти Великої Британії (Опіумні війни) та Японії (1894-1895 роки). Нанесені цими конфліктами територіальні та економічні втрати підірвали авторитет імперської влади і призвели до перетворення Китаю на об'єкт боротьби колоніальних держав. Британія, Франція, Німеччина, росія та Японія поступово нав'язували імперії нерівноправні договори, контролюючи порти, залізниці та економічні ресурси [68].

Особливо болючим для Китаю стало приниження внаслідок поразки у війні з Японією, після якої за Сімоносекським договором (1895 р.) Китай втратив Тайвань та визнав фактичну незалежність Кореї. Японія ж, ставши регіональною потугою, активно втручалася у внутрішні справи Китаю [102].

На цьому тлі набирали сили революційні рухи, які прагнули повалення монархії та модернізації країни.

Найвизначнішою постаттю став Сунь Ятсен – ідеолог демократичних перетворень, засновник Об'єднаного революційного альянсу (Тунмэнхой) у 1905 році. Він сформулював концепцію «трьох народних принципів» – націоналізму, народовладдя та добробуту – що стали програмною основою майбутньої революції [136].

У жовтні 1911 року почалося повстання в місті Учан, яке швидко поширилося на інші регіони. Вже 1 січня 1912 року було проголошено Китайську Республіку, а імператор Пуї зрікся трону. Хоча Сунь Ятсен недовго пробув на посаді тимчасового президента, його ідеї продовжували впливати на подальші революційні процеси [90] (рисунок 1.1). Після проголошення Китайської Республіки країна не змогла досягти стабільності. Республіканський уряд виявився слабким і залежним від регіональних військових угруповань – так званих мілітаристів, що призвело до тривалої політичної анархії. На цьому тлі почала формуватися нова політична сила – Комуністична партія Китаю (КПК), яка стала головним конкурентом націоналістів з партії Гоміньдан.

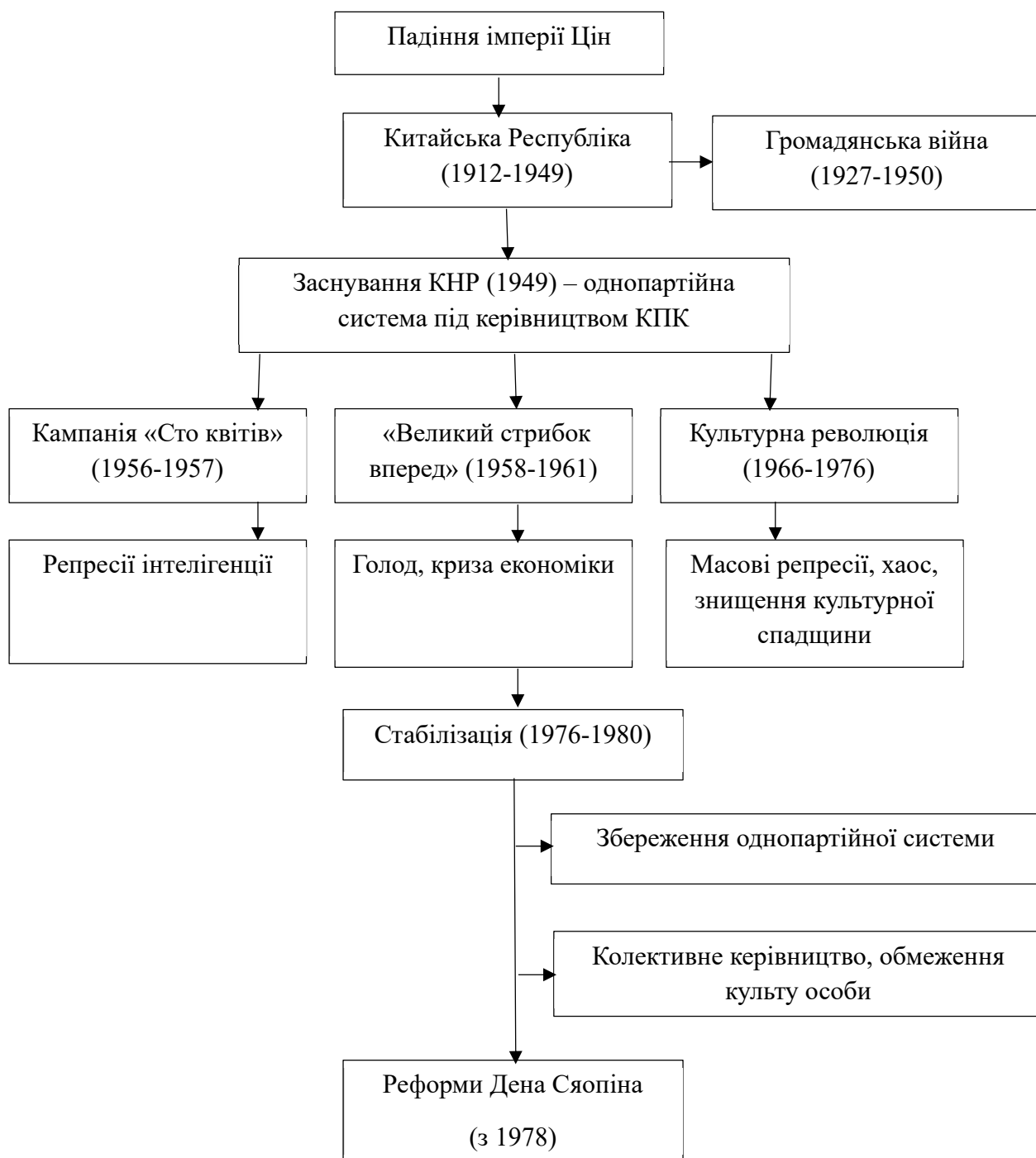


Рисунок 1.1 – Еволюція політичної системи Китайської Народної Республіки у XX столітті

Джерело: складено автором на основі [59; 47; 84].

У 1924 році, за ініціативою Сунь Ятсена, було створено Перший Об'єднаний фронт між Гоміньданом і КПК для спільної боротьби проти милітаристів і звільнення Китаю від зовнішнього контролю. Підтримку цьому

альянсу надала радянська росія, що надіслала військових радників і здійснювала військові постачання [59]. Однак після смерті Сунь Ятсена в 1925 році лідером Гоміньдану став Чан Кайші, який був налаштований вороже до комуністів.

У 1927 році, під час так званого «Шанхайського інциденту», війська Чан Кайші здійснили масові репресії проти членів КПК, що поклало край Першому Об'єднаному фронту і стало початком відкритого збройного протистояння між двома політичними силами [116].

Після поразок у містах комуністи зосередилися в сільській місцевості. У 1934-1935 роках під тиском військ Чан Кайші розпочався легендарний Великий похід – вимушене відступлення головних сил Червоної армії КПК на відстань понад 12 000 км до північно-західного району Яньань. Похід тривав більше року і став випробуванням для комуністичного руху: з 86 тисяч осіб до місця призначення дійшло близько 7-8 тисяч [68].

Ця подія мала вирішальне значення для зміцнення авторитету Мао Цзедуна, який у процесі походу став беззаперечним лідером КПК. Саме в Яньані комуністи закріпили свої позиції, створили базу і готувалися до подальшої боротьби [88].

Під час Другої світової війни обидві сили – і Гоміньдан, і КПК – тимчасово об'єдналися в Другий Об'єднаний фронт для боротьби проти японської агресії. Проте взаємна недовіра зберігалася, а після капітуляції Японії у 1945 році війна між націоналістами і комуністами спалахнула з новою силою.

У цей період важливу роль відіграв зовнішній фактор: СРСР допомагав КПК, зокрема передаючи їй трофейну японську зброю в Маньчжурії, тоді як Гоміньдан отримував підтримку від США [134].

Громадянська війна стала однією з найважливіших подій XX століття в Азії, що визначила політичну долю Китаю на десятиліття вперед.

Після кількох років кровопролитної громадянської війни, що розгорнулася після капітуляції Японії, ситуація в Китаї поступово схилялася на користь Комуністичної партії. Війська Чан Кайші зазнавали серії поразок у Маньчжурії та Північному Китаї.

Сили Гоміньдану втрачали підтримку як серед населення, так і серед військових, особливо через корупцію, невдалі економічні реформи та зростання інфляції [59].

Наприкінці 1948, на початку 1949 року війська КПК почали масштабний наступ. Вирішальними стали три кампанії: Ляошень, Хуайхай і Піньцзінь, у результаті яких комуністи здобули стратегічну перевагу. 23 квітня 1949 року війська Народно-визвольної армії увійшли до Нанкіна – столиці Гоміньдану. Чан Кайші був змушений відступити на острів Тайвань разом із рештками уряду та армії, де й оголосив Тайбей тимчасовою столицею Республіки Китай [134].

1 жовтня 1949 року на площі Тяньаньмень у Пекіні Мао Цзедун урочисто проголосив створення Китайської Народної Республіки. Це стало не лише переломним моментом для самої країни, а й визначальною подією для всього міжнародного порядку. Китай уперше за довгий час об'єднався під єдиною центральною владою. Мао Цзедун оголосив, що народ Китаю «підвівся з колін» і розпочав нову епоху соціалістичного будівництва [116].

Одразу після перемоги комуністів у громадянській війні було встановлено однопартійну модель державного управління. Основою політичної системи стала Комуністична партія Китаю, яка перебрала на себе всі владні функції в державі. Хоча формально в країні існувала система «багатопартійної співпраці та політичних консультацій» із кількома дрібними лояльними партіями, реальної опозиції не було [68].

Нова влада розпочала будівництво політичної системи, заснованої на принципах марксизму-ленінізму з місцевими особливостями. Китайський досвід державотворення мав низку унікальних рис, сформованих під впливом традицій імперської централізації та ідейного радикалізму комуністичного руху [59].

У перші роки існування КНР керівництво країни зосередилося на відновленні економіки, подоланні наслідків війни та утвердженні комуністичної моделі управління. У 1950 році було підписано договір про дружбу, союз і взаємну допомогу з Радянським Союзом, який став головним партнером новоствореної республіки в перші роки [88].

Усередині країни комуністична влада провела аграрну реформу, що передбачала конфіскацію землі у великих поміщиків і її розподіл серед селян. Це дозволило здобути підтримку селянства – основної соціальної бази комуністів [88]. Одночасно почалося створення системи органів народної влади, запровадження планової економіки та колективізації.

У 1950-1951 роках комуністи здійснили низку військових операцій із «національного возз'єднання» – встановлення контролю над Тибетом, Хайнанем, і деякими західними регіонами країни [90]. Також активно зміцнювалася внутрішня система контролю, ліквідовувалися залишки опозиції, встановлювався жорсткий політичний режим.

У міжнародній політиці новий уряд почав утверджувати себе як самостійну силу, демонструючи готовність до підтримки революційних рухів у світі та виступаючи проти імперіалізму. Проголошення КНР стало сигналом для початку нової геополітичної конфігурації в Азії, яка суттєво вплинула на хід Холодної війни.

Конституція КНР 1954 року закріпила принцип провідної ролі КПК у всіх сферах суспільного життя. Партія контролювала не лише законодавчу та виконавчу владу, а й усі адміністративні, економічні, соціальні та культурні інституції. КПК визначала державну політику, стратегію розвитку та ідеологічні засади [88].

Центральною фігурою нового режиму став Мао Цзедун – голова КПК, голова Центрального народного уряду, а з 1954 року – голова КНР. Мао володів неабияким особистим авторитетом як вождь революції та головний ідеолог нового ладу. Він сформулював концепцію «нової демократії», згідно з якою перехід до соціалізму мав здійснюватися поетапно, із залученням селянства та національної буржуазії на початковому етапі [116].

Мао Цзедун не лише керував партією, а й виступав головним ідейним натхненником багатьох політичних кампаній: «боротьби з трьома й п'ятьма шкідливими явищами», кампанії «Сотні квітів» та подальших політичних чисток. Саме він заклав традицію концентрації влади в руках партійного керівництва, що

зберіглася в китайській політичній культурі [134].

Одночасно із встановленням однопартійної системи формувалася адміністративна вертикаль управління, яка поєднувала централізовану владу з жорсткою регіональною підпорядкованістю. КНР поділили на провінції, автономні райони та муніципалітети центрального підпорядкування, керівництво яких призначалося безпосередньо партійним центром.

На місцях функціонували народні уряди та народні зібрання, але реальна влада зосереджувалася в партійних комітетах, очолюваних секретарями КПК. Уся система була вибудована за радянським зразком із поступовою адаптацією до китайських умов (таблиця 1.1) [134].

Таблиця 1.1 – Політична вертикаль влади Китайської Народної Республіки

Рівень управління	Органи влади	Керівний орган КПК
Центральний	Державна рада, Всекитайські збори народних представників (ВЗНП)	Центральний комітет КПК, Політбюро
Провінційний (23 провінції, 5 автономних районів, 4 міста центрального підпорядкування)	Народні уряди провінцій і регіонів	Провінційні комітети КПК
Окружний (префектурний)	Народні уряди округів	Окружні комітети КПК
Районний (повітовий)	Народні уряди повітів	Повітові комітети КПК
Міський та сільський	Народні уряди міст, волостей	Міські, селищні та сільські комітети КПК

Джерело: [59; 88].

Система політичного управління в КНР будується за чітко ієрархічною схемою, де на кожному адміністративному рівні діють відповідні державні органи та партійні комітети. КПК здійснює контроль над усіма гілками влади – від центральної до сільської, що забезпечує жорстку вертикаль управління та підпорядкованість нижчих ланок вищим. Таке поєднання державного та партійного управління є однією з ключових рис політичної системи Китаю, що відрізняє її від багатьох інших авторитарних моделей [59].

Таким чином, у 1950-1970-х роках у КНР остаточно закріпилася модель централізованої однопартійної держави з жорсткою вертикаллю влади та

монопольним контролем комуністичної партії над усіма аспектами суспільного життя.

Після встановлення однопартійної системи в 1950-х роках політична модель КНР продовжувала зазнавати глибоких змін під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Центральною постаттю у процесі трансформації залишався Мао Цзедун, чий ініціативи суттєво впливали на стабільність та розвиток державного управління.

У 1956 році Мао Цзедун оголосив кампанію «Нехай розквітають сто квітів, нехай змагаються сто шкіл думки», закликаючи інтелігенцію та чиновництво відкрито висловлювати свої погляди на діяльність партії та уряду. Це був короткий період відносної свободи слова, проте, коли критика стала надто гострою, у 1957 році її було придушено, а тисячі опозиційно налаштованих діячів репресовано. Ця кампанія остаточно закріпила домінування КПК як єдиного політичного центру влади та посилила ідеологічний контроль [59].

У 1958 році Мао започаткував амбітну соціально-економічну програму «Великий стрибок вперед», метою якої було швидке перетворення КНР на провідну індустріальну державу. Було створено комунни, ліквідовано приватне сільське господарство, а промисловість переводилась на кустарні методи виробництва.

Проте ця політика призвела до катастрофічного голоду 1959-1961 років, унаслідок якого, за різними оцінками, загинуло від 15 до 45 мільйонів людей [47]. Поразка програми підірвала авторитет Мао і посилила прагнення до перегляду управлінських підходів.

У 1966 році Мао ініціював «Культурну революцію» – масштабну політичну кампанію проти «буржуазних елементів» у партії, уряді, культурі та суспільстві.

Основним інструментом стали «хунвейбіни» (червоні гвардійці) – радикалізована молодь, яка боролася з ідеологічними «відхиленнями». Було знищено десятки тисяч культурних пам'яток, закрито навчальні заклади, а мільйони людей стали жертвами репресій [84]. Культурна революція остаточно централізувала владу в руках Мао, але спричинила хаос і деградацію

державного управління.

Після смерті Мао Цзедуна в 1976 році в країні розпочався період поступової стабілізації. Влада перейшла до прагматичних політиків, а фактичним лідером став Ден Сяопін. Він ініціював масштабні політичні та економічні реформи, зменшив вплив маоїстської ідеології та поступово реабілітував постраждалих від політичних кампаній [88].

Отже, політична система КНР формувалася в умовах складних внутрішніх конфліктів і соціальних потрясінь. Починаючи з падіння імперії Цін, країна пройшла етапи громадянської війни, встановлення комуністичного режиму, авторитарного правління Мао Цзедуна та радикальних політичних кампаній. Культурна революція та провальні економічні експерименти призвели до системної кризи, подолати яку вдалося лише в період реформ Дена Сяопіна. Саме тоді було закладено основи політичної стабільності КНР наприкінці XX століття, що створило передумови для її геополітичного й геоекономічного зростання у XXI столітті.

1.2. Економічна трансформація КНР: від командної економіки до глобального гравця геоекономічного простору

У другій половині XX століття Китайська Народна Республіка зіткнулася з низкою серйозних економічних та соціальних проблем, які стали підґрунтям для подальшої масштабної трансформації країни.

Тривалий період командної економіки, централізованого планування та політичних кампаній призвів до глибокої економічної кризи. Це змусило китайське керівництво переглянути підходи до управління економікою та започаткувати реформи, що кардинально змінили економічну модель країни та її позиції у світовій системі.

Однією з ключових причин потреби у реформах стали руйнівні наслідки

двох масштабних соціально-економічних експериментів – «Великого стрибка вперед» (1958-1961 роки) та «Культурної революції» (1966-1976 роки). Під час «Великого стрибка» Китай намагався форсовано індустріалізувати країну та колективізувати сільське господарство. Проте, замість запланованого економічного прориву, країна опинилася в умовах масштабного голоду, який, за оцінками, призвів до загибелі понад 20 мільйонів осіб [47]. Економічне падіння, неефективність народних комун і зрив аграрного виробництва продемонстрували неспроможність тодішньої командно-адміністративної моделі.

Ситуацію погіршила «Культурна революція» – політична кампанія, започаткована Мао Цзедунем з метою «очищення» партійного та державного апарату від ідеологічних супротивників.

Наслідком стали масові репресії, дезорганізація управлінської системи та руйнація освітньої і наукової сфер. Економіка країни практично застопорилася, знизився обсяг промислового і сільськогосподарського виробництва, а інвестиції в інфраструктуру практично припинилися [84]. До середини 1970-х Китай опинився на межі економічного колапсу.

Водночас на ситуацію всередині країни впливали й зовнішні чинники. По-перше, китайське керівництво уважно спостерігало за успіхами сусідніх країн, зокрема Японії, яка після Другої світової війни продемонструвала вражаючі темпи економічного зростання. Також увагу привертав досвід «нових індустріальних економік» Азії – Південної Кореї, Тайваню, Сінгапуру та Гонконгу. В цих країнах вдалося поєднати елементи ринкової економіки із сильною державною підтримкою стратегічних галузей, що забезпечило прискорений розвиток [96].

По-друге, наприкінці 1970-х рр. Китай опинився в ситуації міжнародної ізоляції, маючи обмежений доступ до світових ринків, технологій та інвестицій. Вступ країни у конфліктні відносини як із США, так і з СРСР змушував шукати нові шляхи для стабілізації економіки та налагодження зовнішньоекономічної співпраці.

На цьому тлі у керівництва Комуністичної Партії Китаю виник консенсус

щодо необхідності переходу до нової економічної моделі. Провідником цього курсу став Ден Сяопін, який, незважаючи на формальну прихильність до соціалістичних принципів, виступав за поступову лібералізацію економіки, активне залучення іноземних інвестицій і впровадження ринкових механізмів в окремих секторах господарства.

Ці передумови заклали фундамент для глибоких реформ, що розпочалися наприкінці 1978 року та стали поворотним моментом в історії китайської економіки (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Основні передумови економічної модернізації КНР

Група факторів	Зміст
Внутрішні економічні проблеми	Наслідки «Великого стрибка вперед»: голод, спад виробництва, дезорганізація економіки
Політичні кризи	«Культурна революція»: репресії, руйнування управлінської системи, стагнація господарства
Вплив зовнішніх моделей	Приклад успіху Японії, Південної Кореї, Тайваню, Сінгапуру, Гонконгу
Міжнародна ізоляція	Обмежений доступ до світових ринків, інвестицій та технологій через конфлікти із СРСР і США
Лідерська ініціатива	Ідеї Дена Сяопіна щодо реформування економіки, поступового впровадження ринкових механізмів

Джерело: [96].

Після смерті Мао Цзедуна у 1976 році Китай зіткнувся з необхідністю кардинальних економічних перетворень. Саме в цей час до влади прийшов Ден Сяопін – політик-прагматик, який розумів неможливість подальшого існування держави в умовах традиційної командно-адміністративної системи. Саме його політична воля та реформаторські ініціативи започаткували новий етап розвитку КНР.

У середині 1980-х рр. Ден Сяопін сформулював ідеологічну основу економічних перетворень – концепцію «соціалізму з китайською специфікою». Вона полягала в поєднанні елементів ринкової економіки із збереженням політичного контролю комуністичної партії. Основною метою стало підвищення добробуту населення та модернізація національної економіки без відмови від

соціалістичних засад [130]. Ден наголошував: «Не має значення, якої масті кішка – головне, аби вона ловила мишей».

Концепція передбачала поступове запровадження ринкових відносин, підтримку підприємництва, залучення іноземних інвестицій та створення умов для розвитку приватного сектору поряд із державним [95]. Це дозволяло уникнути соціальних потрясінь і поступово виводити економіку з кризи.

Першим етапом реформ стала аграрна трансформація. У 1978 році розпочалося поступове ліквідування народних комун – великих колективних господарств, створених за часів Мао Цзедуна. Замість них впроваджувалась система підрядних господарств (household responsibility system), де земля залишалася у власності держави, але передавалася в оренду сільським родинам із правом самостійно розпоряджатися прибутками після виконання державного плану [81].

Цей підхід стимулював продуктивність праці, дозволив збільшити обсяги виробництва продовольства та поліпшити рівень життя сільського населення. Протягом перших років аграрних реформ врожайність та доходи селян суттєво зросли [24]. До початку 1984 року понад 90% сільських домогосподарств працювали за новою системою.

Наступним важливим кроком стала поступова лібералізація промисловості. Вона передбачала надання підприємствам більшої самостійності у прийнятті економічних рішень, введення системи контрактів і дозволу залишати частину прибутків у розпорядженні підприємств для розвитку виробництва [96].

Особливе значення мала поява так званих Township and Village Enterprises (TVEs) – дрібних і середніх виробництв на місцевому рівні, що отримали право самостійно працювати на внутрішньому та зовнішньому ринках. Це дозволило подолати монополію великих державних комбінатів і створити умови для формування конкурентного середовища.

Загалом економічні реформи Дена Сяопіна здійснювались поступово, поетапно, із врахуванням регіональних особливостей та соціально-політичних

ризиків. Їхня ефективність заклала підвалини для подальшого прискореного розвитку КНР у 1990-х – 2000-х роках (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Основні етапи економічних реформ Дена Сяопіна

Етап	Період	Характеристика	Результати
Аграрна реформа	1978-1984	Ліквідація народних комун, перехід до сімейного підряду	Зростання врожайності, підвищення доходів селян
Реформи промисловості	1984-1988	Надання підприємствам економічної самостійності, створення TVEs	Поява малого і середнього бізнесу, диверсифікація економіки
Відкриття зовнішнього ринку	3 1980-х	Створення спеціальних економічних зон (СЕЗ), залучення іноземних інвестицій	Активізація зовнішньої торгівлі, приплив капіталу
Лібералізація ринку	1990-ті	Подальша лібералізація цін, розвиток приватного сектора	Прискорення темпів економічного зростання
Інтеграція у глобальну економіку	3 2001 року (вступ до СОТ)	Глибока інтеграція до світового ринку	Зростання обсягів експорту, вихід на нові ринки

Джерело: [130; 95; 24].

Реформи мали поступовий, поетапний характер, що дозволило уникнути соціальних потрясінь та забезпечити стабільний розвиток національної економіки. Кожен етап мав свою специфіку, проте всі вони були спрямовані на подолання кризових явищ і модернізацію господарської системи відповідно до сучасних викликів.

У другій половині XX століття, на тлі економічної стагнації та обмеженості радикальних реформ у межах командної економіки, Китайська Народна Республіка опинилася перед необхідністю пошуку нових моделей розвитку. Однією з ключових ініціатив, яка започаткувала активну інтеграцію країни до світового ринку, стало створення спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ). Цей крок не лише сприяв залученню іноземного капіталу, але й трансформував зовнішньоекономічну політику держави, перетворивши Китай із закритої планової економіки на одного з провідних гравців глобального

економічного простору [130].

На початку 1980-х років керівництво КНР розуміло, що реформування економіки потребує експериментальних майданчиків, де можна було б перевірити нові підходи до господарювання в умовах ринкових відносин. У 1980 році Держрада КНР ухвалила рішення про створення чотирьох спеціальних економічних зон: Шеньчжень, Чжухай, Шаньтоу в провінції Гуандун і Сямень у провінції Фуцзянь. Вибір саме цих міст пояснювався їхнім вигідним географічним положенням – наближеність до Гонконгу, Макао та Тайваню дозволяла оперативно залучати капітали та переймати досвід ведення бізнесу [95]. Шеньчжень, що межував із Гонконгом, перетворився на символ китайського економічного дива. Протягом 1980-х – початку 1990-х рр. обсяг іноземних інвестицій у цьому регіоні зріс у десятки разів, а населення подвоїлося. Успіх перших СЕЗ спонукав уряд до розширення цієї практики. Згодом статус спеціальних економічних зон отримали інші міста та райони, а в 1984 році були відкриті 14 прибережних міст для прямих іноземних інвестицій [81]. Створення СЕЗ супроводжувалося комплексом заходів для стимулювання притоку іноземного капіталу. Було скасовано обмеження на прибутковість спільних підприємств, знижено податки, дозволено вільне вивезення прибутку за кордон (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 – Етапи створення та розвитку спеціальних економічних зон КНР

Етап	Роки	Основні події
I етап	1980	Заснування перших чотирьох СЕЗ: Шеньчжень, Чжухай, Шаньтоу, Сямень
II етап	1984	Відкриття 14 прибережних міст для залучення іноземних інвестицій
III етап	1990	Створення Пудунської нової зони в Шанхаї
IV етап	1992–1995	Розширення СЕЗ на західні регіони, заснування зон техніко-економічного розвитку
V етап	2000–2001	Створення зон експортно-орієнтованого виробництва та вступ КНР до СОТ

Джерело: складено на основі [130; 95; 81].

Крім того, у цих зонах запроваджувалися спрощені митні процедури та особливі умови для залучення кваліфікованої робочої сили [24]. Однією з особливостей китайських СЕЗ стало те, що вони розглядалися як полігони для експериментів. Інституційні новації, які успішно себе зарекомендували, згодом поширювалися на інші регіони країни.

Наприклад, механізм пільгового оподаткування або створення бізнес-інкубаторів для технологічних компаній.

Від початку реформ і до середини 1990-х років загальний обсяг залучених іноземних інвестицій сягнув понад 100 млрд дол. США (таблиця 1.5). Особливий інтерес до китайських СЕЗ виявляли компанії з Гонконгу, Тайваню, Сінгапуру, а також Японії, Південної Кореї та США [96].

Таблиця 1.5 – Основні показники діяльності спеціальних економічних зон КНР, 1985-2000 рр.

Показник	1985 рік	1990 рік	1995 рік	2000 рік
Кількість СЕЗ	4	4	5	5
Обсяг залучених іноземних інвестицій (млрд дол. США)	1,5	11,4	37,5	67,4
Частка експорту КНР, що припадала на СЕЗ (%)	5,8	18,2	32,7	47,0
Темп приросту ВВП у СЕЗ (%)	22,4	26,3	28,9	29,4
Кількість зайнятих у СЕЗ (млн осіб)	0,45	1,2	3,8	6,1

Джерело: складено за [130; 95; 81].

Висхідна динаміка кількісних та якісних показників діяльності СЕЗ, наведених у таблицях 1.4 і 1.5, засвідчує ефективність обраної стратегії економічної лібералізації в окремих регіонах КНР.

Так, якщо на початку 1980-х років обсяг залучених іноземних інвестицій у цих зонах становив лише 1,5 млрд дол. США, то вже до 2000 року він перевищив 67 млрд дол. США, а частка експорту, що припадала на СЕЗ, зросла майже в десять разів.

Поетапне розширення переліку міст і регіонів, що отримали статус спеціальних економічних зон, дозволило забезпечити стале зростання економіки

та поступову інтеграцію країни до глобальної системи міжнародної торгівлі [130; 95].

Успіх політики відкритості сприяв подальшій трансформації зовнішньоторговельної політики КНР. Уже в середині 1980-х років уряд оголосив про створення нових зон техніко-економічного розвитку та припортових зон. Поступово економічні реформи поширилися з узбережжя до внутрішніх регіонів. Особливе значення мало також укладення двосторонніх і багатосторонніх торговельних угод із провідними країнами світу.

Важливим етапом стало приєднання Китаю до Світової організації торгівлі у 2001 році. Цей крок відкрив для КНР доступ до міжнародних ринків на пільгових умовах, дав можливість брати участь у формуванні глобальних торговельних правил і стимулював модернізацію національної промисловості [95].

До початку 2000-х років Китай перетворився на одного з найбільших експортерів промислових товарів у світі, зокрема продукції машинобудування, електроніки та легкої промисловості. Економічне зростання, обумовлене активним залученням іноземного капіталу та розширенням зовнішньої торгівлі, стало основою для зміцнення геоекономічних позицій країни в глобальному просторі.

Наприкінці XX – на початку XXI століття Китайська Народна Республіка досягла значних успіхів у розбудові національної економіки та поступово стала одним із ключових гравців світового ринку.

Основним каталізатором повноцінної інтеграції КНР до глобальної економіки став її вступ до Світової організації торгівлі у 2001 році. Ця подія ознаменувала завершення довготривалого процесу перемовин та реформ, які спрямовували країну на адаптацію до міжнародних норм та стандартів економічної діяльності.

Вступ Китаю до СОТ відбувся 11 грудня 2001 року після 15 років складних переговорів. Цей крок передбачав зобов'язання Пекіна щодо зниження тарифів на імпортовані товари, лібералізації зовнішньої торгівлі, забезпечення відкритості

внутрішнього ринку для іноземних інвесторів та дотримання прозорих правил економічної взаємодії [2]. З одного боку, це створило для КНР додаткові можливості для експансії на зовнішніх ринках, а з іншого – поставило перед владою завдання подальшого реформування внутрішньої економічної моделі.

Після вступу до СОТ обсяги експорту КНР зросли в декілька разів. Якщо у 2000 році експорт становив близько 249 млрд дол. США, то вже у 2010 році – понад 1,57 трлн дол. США [11]. Основу китайського експорту складала продукція легкої промисловості, електроніка, побутова техніка, текстиль, а також металообробка.

Значне здешевлення виробничих витрат, гнучка податкова політика та спеціальні умови для іноземних компаній сприяли перетворенню країни на так звану «світову фабрику» – найбільшого постачальника промислових товарів на глобальному ринку [6]. Після вступу КНР до СОТ у 2001 році обсяг експорту демонстрував стійку тенденцію до зростання. Середнє річне зростання експорту впродовж перших п'яти років після вступу становило понад 20%, що забезпечило Китаю статус одного з найбільших експортерів у світі.

Цей стрибок пояснюється лібералізацією зовнішньоторговельної політики, спрощенням процедур для іноземних інвесторів та масовим переміщенням виробництв у межі спеціальних економічних зон (таблиця 1.6).

Таблиця 1.6 – Динаміка експорту КНР до і після вступу до СОТ (млрд дол. США)

Рік	Обсяг експорту, млрд дол. США	Зростання, порівняно з попереднім роком, %
2000	249	—
2001	266	6,8
2005	762	23,2 (у середньому на рік)
2010	1 577	20,9 (у середньому на рік)
2015	2 273	8,0 (у середньому на рік)
2020	2 590	2,7 (у середньому на рік)
2024	3 577	8,4 (у середньому на рік)

Джерело: [2; 5].

Починаючи з 2000-х років, уряд КНР приділяв особливу увагу розвитку

високотехнологічних галузей. Окрім традиційного машинобудування, швидко зростали сфери інформаційних технологій, телекомунікацій, авіабудування, біотехнологій та відновлюваної енергетики. Була започаткована програма «Made in China 2025», яка передбачала модернізацію промислового виробництва з акцентом на високі технології та цифровізацію [2]. Результатом стало зростання обсягів експорту продукції високотехнологічних галузей, що дозволило КНР посісти провідні позиції на світовому ринку в галузях смартфонів, сонячних панелей, електромобілів і мережових технологій.

Таким чином, інтеграція Китаю до світової економіки, що розпочалася з торговельно-економічної лібералізації і вступу до СОТ, забезпечила країні статус одного з провідних центрів глобальної торгівлі та технологічного виробництва.

Швидке економічне зростання КНР після реформ Дена Сяопіна стало не лише економічним феноменом, а й потужним каталізатором змін у глобальному геополітичному та геоекономічному просторі. Поступово Китай перетворився з відносно ізольованої країни на ключового гравця світової економіки, що почав активно впливати на розподіл сил в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та за його межами.

Одним із ключових наслідків підйому КНР стало формування нового центру сили в Азії, який став протиположним традиційним геополітичним лідерам – США, Японії та Європейському Союзу. Китай поступово вибудовує мережу політичних, економічних та безпекових ініціатив у регіоні, активно залучаючи сусідні країни до співпраці. Зокрема, реалізація концепції Азійського банку інфраструктурних інвестицій та посилення присутності в регіональних організаціях стали підтвердженням геополітичних амбіцій Пекіна [3].

На тлі зростання економічної могутності КНР посилилася конкуренція з США та ЄС як на ринках товарів і послуг, так і в сфері технологій та інвестицій. Напруження у відносинах із Вашингтоном вилилося у серію торгових воєн, особливо помітних у 2018-2020 роках, що продемонстрували небажання США поступатися лідерством у глобальній економіці. Зі свого боку, ЄС, хоча й намагався зберегти конструктивний діалог із Пекіном, усе більше

занепокоювався питаннями доступу до внутрішнього ринку КНР, дотриманням прав інтелектуальної власності та політикою державних субсидій [4].

Найамбітнішим геоекономічним проєктом сучасного Китаю стала ініціатива «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative, BRI), яку офіційно презентували у 2013 році. Вона передбачає створення масштабної інфраструктурної мережі, що з'єднає Китай із країнами Азії, Європи, Африки та Латинської Америки.

Мета проєкту – забезпечення безперервного транспортування товарів, розширення доступу до сировинних ресурсів, створення нових ринків збуту для китайської продукції та закріплення економічного впливу Пекіна у стратегічно важливих регіонах [9].

Важливо підкреслити, що BRI викликає неоднозначну реакцію з боку провідних держав світу, зокрема США та Японії, які сприймають проєкт як спробу Китаю переглянути існуючі правила міжнародного економічного порядку. Натомість низка країн, особливо в Африці та Південно-Східній Азії, вбачають у BRI можливість отримати доступ до інвестицій та модернізувати власну інфраструктуру [18].

Отже, економічне зростання КНР у другій половині XX – на початку XXI століття не лише трансформувало її внутрішню економічну модель, а й кардинально змінило її місце у світовій системі міжнародних відносин, що потребує окремого аналізу в наступних розділах.

Проведений аналіз економічної трансформації КНР у другій половині XX – на початку XXI століття дозволяє зробити низку важливих висновків. Насамперед, період після завершення «Великого стрибка» та «Культурної революції» супроводжувався масштабною економічною кризою, що змусила керівництво країни шукати нові моделі розвитку.

Вплив зовнішніх факторів, зокрема приклади реформ у сусідніх країнах Азії, сприяв усвідомленню необхідності лібералізації економіки та інтеграції до глобального простору.

Ключовим етапом модернізації стали реформи Дена Сяопіна, які

започаткували концепцію «соціалізму з китайською специфікою». Запроваджені аграрні перетворення, демонтаж комун і лібералізація промисловості дозволили закласти підґрунтя для подальшого економічного зростання. Важливим кроком стало створення вільних економічних зон, які стали майданчиками для залучення іноземних інвестицій та випробування ринкових механізмів.

Поступова інтеграція КНР у світову економіку, зокрема вступ до Світової організації торгівлі у 2001 році, перетворила країну на одну з провідних експортно-орієнтованих економік світу. Китай став «світовою фабрикою», а в останні десятиліття – і важливим гравцем у сфері високих технологій. Економічний підйом мав серйозні геополітичні та геоекономічні наслідки, сприяючи формуванню нового центру сили в Азії, посиленню конкуренції з США та ЄС і запуску амбітного проєкту «Один пояс, один шлях».

Таким чином, економічна трансформація КНР стала унікальним прикладом поєднання соціалістичних принципів із ринковими механізмами, що не лише забезпечило внутрішній розвиток, а й суттєво вплинуло на структуру сучасного глобального простору.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз історико-політичного та економічного розвитку Китаю дозволив визначити ключові чинники, які сформували сучасний геополітичний і геоекономічний потенціал цієї країни. Історія становлення Китайської Народної Республіки відзначалася тривалими соціальними потрясіннями, внутрішніми конфліктами та боротьбою за владу, що суттєво вплинуло на характер політичної системи та моделі державного управління. Початком цих процесів стало падіння імперії Цін та проголошення Китайської Республіки у 1911–1912 роках, яке стало наслідком кризи традиційної монархії, зовнішнього тиску з боку західних держав і Японії, а також революційної активності під проводом Сунь Ятсена. Подальша

громадянська війна між силами Гоміньдану та комуністами призвела до значних людських втрат, економічного занепаду та політичної нестабільності. Після завершення Другої світової війни боротьба за владу між цими двома силами поновилася, завершившись перемогою комуністів і проголошенням КНР у 1949 році. Новий уряд під керівництвом Мао Цзедуна створив однопартійну систему з домінуванням Комуністичної партії Китаю, адміністративну вертикаль управління та централізовану модель ухвалення рішень.

Впродовж другої половини XX століття політична система КНР проходила складну еволюцію. Вона супроводжувалася низкою радикальних кампаній, таких як «Сто квітів», «Великий стрибок вперед» і «Культурна революція», які мали значні соціально-економічні наслідки та призводили до масових репресій, голоду і політичних чисток. Лише після смерті Мао Цзедуна у 1976 році та приходу до влади Дена Сяопіна розпочався період поступової стабілізації політичної ситуації та перегляду ключових засад внутрішньої і зовнішньої політики. Саме тоді було закладено основи для подальшого економічного зростання й посилення геополітичного впливу КНР у світі. Економічний розвиток Китаю у другій половині XX – на початку XXI століття став одним із найважливіших чинників, що визначили його сучасне місце у світовій системі міжнародних відносин. Після провальних економічних експериментів часів «Великого стрибка вперед» та «Культурної революції», країна опинилася у стані глибокої кризи, яка змусила керівництво шукати нові моделі розвитку. Прикладами для наслідування стали сусідні азійські держави, які здійснили успішні ринкові реформи.

Ключовим етапом стало впровадження реформ Дена Сяопіна, які започаткували концепцію «соціалізму з китайською специфікою». Ці реформи передбачали аграрну модернізацію, поступовий демонтаж народних комун, лібералізацію промисловості та обмежене запровадження ринкових механізмів. Важливим кроком стало створення вільних економічних зон, які відкрили Китай для іноземних інвестицій і технологій та стали майданчиками для експериментів із новими формами господарювання. Поступова інтеграція КНР до світового економічного простору, особливо після вступу до Світової організації торгівлі у

2001 році, перетворила країну на одну з провідних економік світу. Китай отримав статус «світової фабрики», забезпечуючи значну частку глобального виробництва товарів. Водночас, упродовж останніх десятиліть відбувся перехід до розвитку високотехнологічних галузей, цифрових технологій, фінансових послуг та інноваційних виробництв. Економічний підйом КНР мав глибокі геополітичні та геоекономічні наслідки. Формування нового центру сили в Азії супроводжувалося посиленням конкуренції з провідними світовими гравцями – США та ЄС. Однією з найбільш знакових ініціатив стала стратегія «Один пояс, один шлях», яка поєднала інфраструктурні, торговельні та фінансові проекти, спрямовані на розширення китайського впливу в Азії, Африці, Європі та інших регіонах.

Таким чином, на основі історичного та економічного аналізу можна стверджувати, що сучасний геополітичний та геоекономічний потенціал Китаю є результатом тривалих процесів трансформації, адаптації до внутрішніх і зовнішніх викликів та поступового переходу від традиційної моделі управління до гнучкішої системи, що поєднує авторитарні політичні засади з елементами ринкової економіки. Саме це дозволило КНР вийти на рівень одного з ключових акторів глобальної політики та економіки у XXI столітті.

РОЗДІЛ 2

ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНІ ВЕКТОРИ СУЧАСНОГО КИТАЮ

2.1. Геополітичні та геоекономічні інтереси КНР у міжнародному просторі

У ХХІ столітті Китайська Народна Республіка стрімко зміцнила свої позиції на світовій арені, перетворившись із регіональної держави на одного з ключових геополітичних та геоекономічних гравців. Глобальні амбіції КНР виражаються у прагненні змістити усталену систему міжнародних відносин, в якій домінують західні держави, насамперед США та країни ЄС. Геополітичні та геоекономічні інтереси Пекіна охоплюють широку географію: від Азії та Африки до Латинської Америки та Австралії.

Особливе значення для Китаю має забезпечення стабільного доступу до сировинних ресурсів, енергетичних потоків, логістичних маршрутів та нових ринків збуту для власної продукції.

Поряд із цим, важливим елементом стратегії стає м'яка сила, спрямована на формування сприятливого міжнародного іміджу та посилення культурно-гуманітарного впливу.

Центральною платформою для реалізації цих завдань виступає проєкт «Один пояс – один шлях» (ОПОШ), що став головним геоекономічним інструментом китайської зовнішньої політики.

Проєкт «Один пояс – один шлях», офіційно проголошений головою КНР Сі Цзіньпіном у 2013 році, є наймасштабнішою міжнародною ініціативою в історії сучасного Китаю. Його концепція передбачає створення широкої мережі торговельних і транспортних коридорів, які охоплюватимуть Азію, Європу, Африку та Латинську Америку. Основними складовими проєкту стали «Економічний пояс Шовкового шляху» (наземний) і «Морський Шовковий шлях ХХІ століття» (морський) [83].

Геополітичні інтереси КНР у рамках BRI полягають у посиленні контролю над стратегічними регіонами та транспортними вузлами, що дозволяє створити альтернативні шляхи постачання ресурсів та експорту товарів в обхід потенційно вразливих маршрутів, таких як Малаккська протока. Крім того, проєкт дозволяє Китаю нарощувати політичний вплив у країнах-учасниках, розширюючи свою присутність у Центральній Азії, Близькому Сході, Південній Азії, Східній Європі та Африці [67].

Геоелектронічний вимір ініціативи проявляється у фінансуванні інфраструктурних проєктів – портів, залізниць, автодоріг, нафтогазопроводів та промислових парків – за рахунок китайських банків та інвестиційних фондів. За оцінками Світового банку, до середини 2020-х років у рамках BRI було реалізовано понад 3000 проєктів у більш ніж 140 країнах, загальною вартістю понад 1 трлн дол. США [18]. Це створює стабільний попит на китайські технології, обладнання та будівельні послуги (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Основні напрямки та інвестиції в межах ініціативи «Один пояс – один шлях», 2017 р.

Коридор / регіон	Основні проєкти	Обсяг інвестицій (млрд дол. США)
Економічний пояс Шовкового шляху	Залізниці, автодороги, нафтопроводи (Китай – Центральна Азія – Європа)	300
Морський Шовковий шлях XXI століття	Порти, нафтотермінали, логістичні хаби	250
Південна Азія	Енергетика, залізниці, порти (Пакистан, Шрі-Ланка)	62
Східна Африка	Порти (Джибуті, Кенія), залізниця Mombasa-Nairobi	50
Центральна Азія	Нафтогазопроводи, залізниці (Казахстан, Узбекистан)	45

Джерело: [148; 111].

Основні інвестиції спрямовані на транспортну інфраструктуру та енергетичні проєкти в ключових регіонах світу, що дозволяє Китаю формувати трансконтинентальні коридори, посилювати свою присутність у стратегічно важливих точках і зміцнювати політичний вплив через економічні важелі.

Ще одним важливим аспектом є створення фінансових механізмів, таких як Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АІІВ) і Silk Road Fund, які надають кредити країнам-учасникам, формуючи фінансову залежність від КНР. Це дозволяє Пекіну не лише зміцнювати економічні позиції, а й отримувати політичні поступки у питаннях, що стосуються голосування в міжнародних організаціях, укладання стратегічних угод та отримання ексклюзивного доступу до природних ресурсів [48].

Водночас проєкт стикається з низкою викликів. Серед основних – звинувачення у створенні «боргової пастки», коли країни-реципієнти не в змозі обслуговувати кредити та змушені поступатися стратегічними активами (наприклад, оренда порту Хамбантота в Шрі-Ланці на 99 років). Західні країни, зокрема США та ЄС, критикують BRI як інструмент китайської економічної експансії та загрозу для регіональної безпеки [101].

Варто підкреслити, що геополітичні інтереси КНР у межах проєкту виходять за межі економічної співпраці. Китай активно просуває культурні, освітні та інформаційні програми, відкриваючи Інститути Конфуція, університетські кампуси, організовуючи форуми та конференції, що зміцнює «м'яку силу» Пекіна у регіонах присутності. Крім того, створюються міжнародні інформаційні мережі та медіа-ресурси, які популяризують китайський погляд на глобальні події [26].

Таким чином, «Один пояс – один шлях» – це не лише економічний, а й потужний геополітичний інструмент КНР, що дозволяє формувати нову систему глобальних зв'язків із домінуванням китайських інтересів у стратегічно важливих регіонах.

У XXI столітті Китайська Народна Республіка активно використовує м'яку силу як ключовий інструмент зовнішньої політики, спрямований на зміцнення свого міжнародного впливу.

М'яка сила Китаю базується на трьох основних компонентах: культурній дипломатії, освітньому обміні та стратегічних економічних ініціативах (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Основні інструменти м'якої сили КНР, станом на 2024 рік

Інструмент	Кількість	Регіони охоплення
Інститути Конфуція, одиниць	530	160 країн
Іноземні студенти у КНР, осіб	> 500 000	Понад 180 країн
Канали CGTN, одиниць	6	Усі континенти
Гуманітарна допомога (COVID-19), країн	> 150 країн	Азія, Африка, Латинська Америка
Дипломатія форумів, одиниць	> 10 щорічних	Африка, Латинська Америка, Азія

Джерело: [34].

Одним із найвідоміших інструментів м'якої сили Китаю є Інститути Конфуція, які функціонують у багатьох країнах світу. Ці установи займаються популяризацією китайської мови та культури, сприяючи формуванню позитивного іміджу КНР за кордоном [99]. За даними досліджень, Інститути Конфуція виконують роль агентів культурної дипломатії, покликаних покращити культурні зв'язки Китаю з іншими країнами та сприяти глобальному визнанню КНР як цивілізованої та культурної держави.

Китай активно розвиває програми освітнього обміну, залучаючи іноземних студентів до навчання в китайських університетах. Це сприяє поширенню китайської культури та мови, а також формує позитивне ставлення до КНР серед молоді інших країн [132]. Крім того, Китай укладає угоди про академічне співробітництво з провідними університетами світу, що дозволяє зміцнювати наукові зв'язки та обмінюватися досвідом.

Китай використовує економічні інструменти для посилення своєї м'якої сили. Зокрема, КНР надає фінансову допомогу країнам, що розвиваються, інвестує в інфраструктурні проекти та сприяє розвитку торгівлі. Наприклад, у 2025 році Китай пообіцяв надати 50 млрд дол. США фінансування африканським країнам, що супроводжувалося підтримкою журналістських тренінгів та

спільних військових навчань [17].

Китай просуває глобальні ініціативи, такі як «Ініціатива глобальної цивілізації», яка спрямована на створення багатопольярного світового порядку та сприяння гармонії між цивілізаціями. Ця ініціатива підкреслює важливість культурного обміну та взаємного навчання між країнами.

Незважаючи на значні інвестиції в м'яку силу, Китай стикається з певними викликами. Деякі країни висловлюють занепокоєння щодо політичного впливу Інститутів Конфуція та обмежень академічної свободи. Крім того, у деяких регіонах світу спостерігається скептицизм щодо намірів КНР, що може обмежувати ефективність її м'якої сили. М'яка сила є важливим компонентом зовнішньої політики Китаю, який дозволяє КНР зміцнювати свій міжнародний вплив без застосування сили. Через культурну дипломатію, освітній обмін та економічні ініціативи Китай формує позитивний імідж на світовій арені. Проте для досягнення максимального ефекту КНР необхідно враховувати культурні особливості інших країн та забезпечувати прозорість своїх ініціатив.

У ХХІ столітті Китайська Народна Республіка активно розширює свою присутність в Африці, використовуючи геоекономічні інструменти для зміцнення впливу на континенті. Основними напрямками цієї стратегії є інвестиції в інфраструктуру, видобуток природних ресурсів та фінансова підтримка через ініціативу «Один пояс – один шлях» (ОПОШ) (рисунки 2.1). Китай став одним із головних інвесторів в африканську інфраструктуру. У 2023 році загальний обсяг китайських інвестицій та будівельних контрактів в Африці сягнув 21,7 млрд дол. США, що на 47% більше порівняно з попереднім роком. Основні проєкти охоплюють будівництво доріг, залізниць, портів та енергетичних об'єктів. Наприклад, Китайська дорожньо-мостова корпорація (CRBC) реалізувала низку проєктів у таких країнах, як Ефіопія, Сенегал та Кот-д'Івуар [15]. КНР активно інвестує в африканський гірничодобувний сектор. У 2023 році китайські інвестиції в гірничу промисловість Африки сягнули 7,8 млрд дол. США, зокрема 1,9 млрд дол. США було спрямовано на придбання мідного рудника в Ботсвані [104].

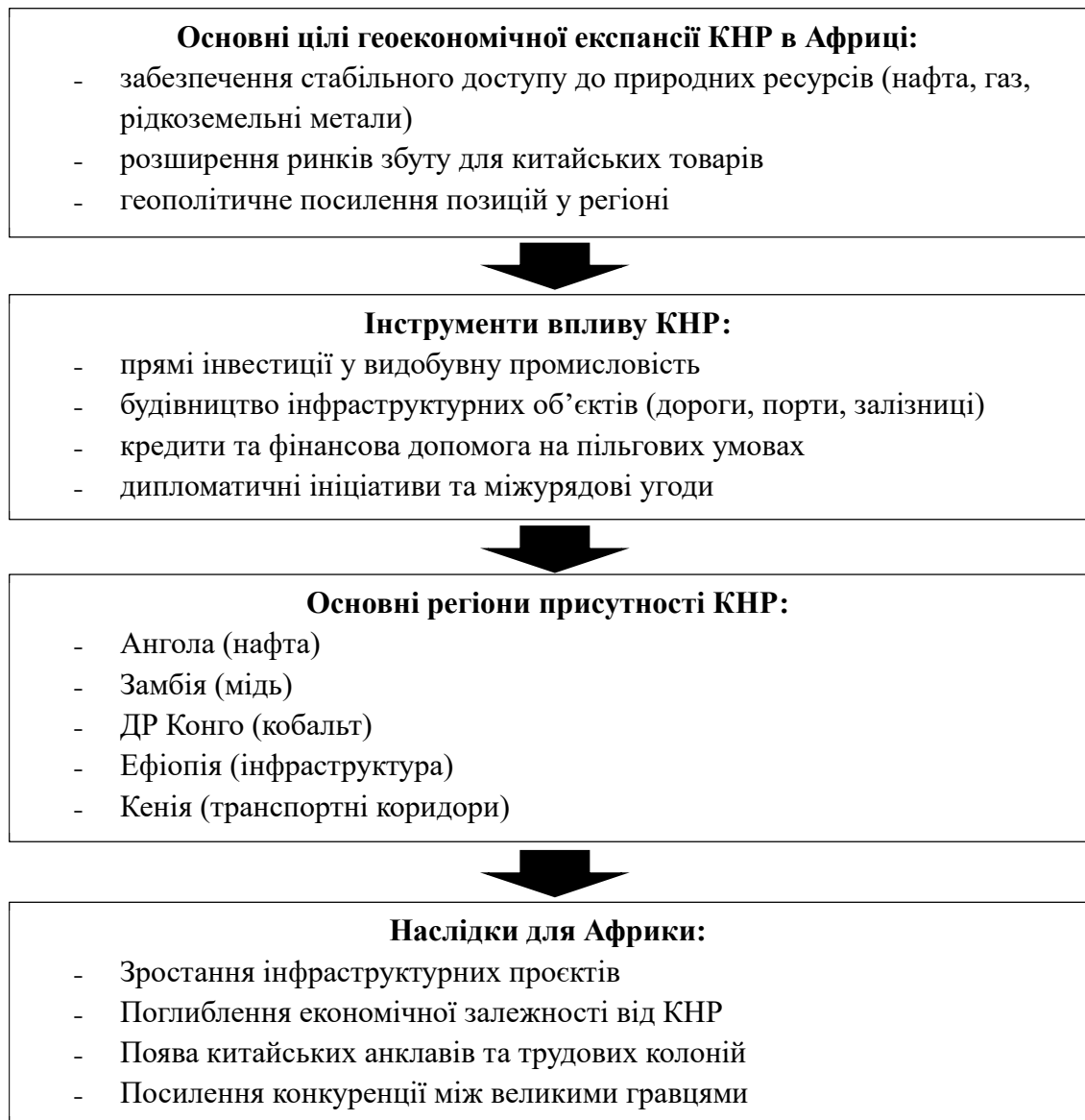


Рисунок 2.1 – Геоекономічна експансія КНР в Африці

Джерело: [15].

Також значні інвестиції здійснюються в Демократичній Республіці Конго, де китайські компанії беруть участь у видобутку міді та кобальту.

Через ОПОШ Китай надає кредити африканським країнам для реалізації інфраструктурних проєктів. Проте зростає занепокоєння щодо боргового навантаження.

У 2025 році 75 найбідніших країн світу мають виплатити Китаю рекордні 22 млрд дол. США, що становить більшість із 35 млрд дол. США глобальних боргових зобов'язань. Це викликає побоювання щодо потенційної залежності

африканських країн від КНР [33].

Африка є важливим регіоном для Китаю з огляду на її природні ресурси, зокрема мінерали, необхідні для високотехнологічного виробництва. Крім того, континент є ринком збуту для китайських товарів та послуг. Через інвестиції та інфраструктурні проекти КНР зміцнює свої позиції як глобального гравця та забезпечує доступ до стратегічно важливих ресурсів.

Китайська Народна Республіка підтримує дипломатичні відносини з 53 із 54 африканських країн, за винятком Есватіні, яке визнає Тайвань. КНР має посольства в усіх цих 53 країнах, а також консульства в ключових містах, зокрема в Лагосі (Нігерія), Кейптауні, Дурбані та Йоганнесбурзі (ПАР), Александрії (Єгипет) і Занзібарі (Танзанія). Ця широка дипломатична мережа дозволяє Китаю ефективно реалізовувати свої геоекономічні інтереси на континенті [15].

КНР активно використовує дипломатичні канали для просування своїх стратегічних ініціатив, таких як «Один пояс – один шлях», та для зміцнення політичних зв'язків з африканськими країнами.

Завдяки цим зусиллям Китай забезпечує підтримку африканських держав у міжнародних організаціях, включаючи ООН, де африканські країни часто голосують в унісон з КНР з питань, що стосуються прав людини та інших ключових тем [104].

Крім того, Китай регулярно проводить високорівневі зустрічі з африканськими лідерами. Наприклад, у 2025 році відбувся саміт Форуму Китай-Африка (FOCAC), на якому були присутні лідери всіх 53 африканських країн, що мають дипломатичні відносини з КНР, включаючи 38 глав держав. Ці заходи сприяють поглибленню співпраці та обговоренню спільних стратегічних інтересів [104].

Загалом, дипломатична присутність Китаю в Африці є ключовим елементом його геоекономічної стратегії, спрямованої на зміцнення політичних зв'язків, просування економічних ініціатив та забезпечення підтримки в міжнародних інституціях.

У ХХІ столітті Китайська Народна Республіка значно посилила свою

присутність у Латинській Америці, використовуючи економічні інструменти та політичні альянси для зміцнення впливу в регіоні. Ця стратегія спрямована на забезпечення доступу до природних ресурсів, розширення ринків збуту та посилення геополітичного впливу.

КНР стала одним із головних торговельних партнерів для багатьох країн Латинської Америки. У 2022 році обсяг торгівлі між Китаєм та регіоном перевищив 500 млрд дол. США [10]. Китай є найбільшим торговельним партнером для Бразилії, Чилі, Перу та Уругваю, а також другим за величиною для кількох інших країн [149].

Китай активно інвестує в інфраструктурні проєкти в регіоні. Наприклад, у Перу будується порт Чанкай, який стане важливим вузлом для торгівлі між Південною Америкою та Азією [150]. Крім того, Китай надає фінансування через такі механізми, як China-LAC Cooperation Fund та China-Brazil Fund, спрямовані на розвиток інфраструктури та промисловості [62].

КНР активно розвиває політичні відносини з країнами Латинської Америки. Станом на 2023 рік Китай встановив стратегічні партнерства з 15 країнами регіону [12]. Крім того, 21 країна Латинської Америки приєдналася до ініціативи «Один пояс – один шлях» [143].

Китай також використовує дипломатичні канали для зміцнення впливу. Наприклад, у 2023 році Колумбія приєдналася до ініціативи «Один пояс – один шлях» та підвищила рівень двосторонніх відносин до стратегічного партнерства [109].

Крім того, Китай активно працює над зменшенням кількості країн, які визнають Тайвань, шляхом встановлення дипломатичних відносин з країнами, що раніше підтримували Тайвань [7].

Активізація співпраці КНР з Латинською Америкою є частиною ширшої стратегії Китаю щодо зміцнення свого глобального впливу. Через економічні інвестиції та політичні альянси Китай прагне забезпечити стабільний доступ до ресурсів, розширити ринки збуту та посилити свою геополітичну позицію в регіоні.

У XXI столітті Китайська Народна Республіка значно посилила свою присутність в Австралії та Океанії, використовуючи економічні інструменти та політичні альянси для зміцнення впливу в регіоні. Ця стратегія спрямована на забезпечення доступу до природних ресурсів, розширення ринків збуту та посилення геополітичного впливу.

Австралія є одним із головних постачальників енергетичних ресурсів для Китаю. Зокрема, Китай є найбільшим імпортером австралійського залізняку, вугілля та природного газу. У 2023 році обсяг торгівлі між Китаєм та Австралією в енергетичному секторі перевищив 100 млрд дол. США [122].

Китай також інвестує в інфраструктурні проєкти, пов'язані з енергетикою. Наприклад, китайські компанії беруть участь у розвитку проєктів з видобутку літію та інших критичних мінералів в Австралії, що є важливими для виробництва акумуляторів та електромобілів [72].

Китай є найбільшим торговельним партнером Австралії. У 2022 році обсяг двосторонньої торгівлі склав понад 250 млрд дол. США [106]. Китайські інвестиції в Австралії зосереджені в галузях енергетики, сільського господарства та нерухомості.

В Океанії Китай активно розвиває економічні відносини з країнами регіону. Зокрема, Китай надає фінансову допомогу та інвестує в інфраструктурні проєкти в країнах Тихоокеанського регіону, таких як Фіджі, Папуа-Нова Гвінея та Тонга [52].

Зростаюча присутність Китаю в Австралії та Океанії викликає занепокоєння серед західних країн, особливо США. Китай використовує економічні інструменти для посилення свого впливу в регіоні, що може змінити баланс сил на користь Пекіна.

У відповідь на це, Австралія та її союзники, зокрема США, посилюють свою присутність у регіоні, інвестуючи в оборону та зміцнюючи дипломатичні зв'язки з країнами Океанії [52]. Візуальне узагальнення основних напрямів геоекономічної експансії КНР у трьох ключових регіонах світу наведено у таблиці 2.3, із висвітленням масштабів інвестицій та геополітичних наслідків.

Таблиця 2.3 – Геоекономічні інтереси Китаю в Африці, Латинській Америці, Австралії та Океанії

Регіон	Основні напрями експансії	Ключові галузі	Обсяг інвестицій	Геополітичний вплив
Африка	Інвестиції в інфраструктуру, енергетику, видобуток корисних копалин	Транспорт, енергетика, корисні копалини	155 млрд дол. США	Забезпечення доступу до сировини, створення військово-логістичних об'єктів
Латинська Америка	Інвестиції в енергетику, сільське господарство, порти, торгівлю	Нафта, сільське господарство, логістика	133 млрд дол. США	Підсилення політичних альянсів, створення альтернатив США у регіоні
Австралія та Океанія	Імпорт енергоресурсів, інвестиції в видобуток літію, інфраструктуру в Океанії	Залізна руда, вугілля, природний газ, літій	> 250 млрд дол. США	Формування альтернативного центру впливу в Індо-Тихоокеанському регіоні

Джерело: [26; 15; 109].

Таким чином, проаналізовано основні геополітичні та геоекономічні інтереси КНР у міжнародному просторі, що формують сучасну зовнішню політику країни. Ключовим інструментом реалізації глобальних амбіцій Пекіна виступає проєкт «Один пояс – один шлях», який охоплює значну кількість країн Азії, Африки, Європи та Латинської Америки, забезпечуючи Китаю доступ до стратегічних ресурсів, транспортних маршрутів і нових ринків збуту.

Активне застосування м'якої сили через культурну дипломатію, розширення мережі Інститутів Конфуція, освітні програми та впливові медіа дозволяє КНР зміцнювати свій позитивний імідж та просувати власну модель розвитку в глобальному середовищі. Геоекономічна експансія в країни Африки, Латинської Америки та Австралії демонструє прагнення Китаю контролювати важливі галузі – від енергетики та видобутку корисних копалин до аграрного сектора та портової інфраструктури. Це забезпечує Пекіну стратегічну перевагу у формуванні нових економічних і політичних альянсів, що зміщують баланс сил у сучасному світі на користь КНР. Отже, Китай поступово трансформується у повноцінний

геоекономічний центр сили, здатний конкурувати з традиційними глобальними гравцями, впливаючи на розвиток міжнародних відносин як на регіональному, так і на глобальному рівнях.

2.2. Взаємовідносини Китаю з провідними регіонами та країнами світу

Торговельне протистояння між Китаєм і США, що загострилося з 2018 року, має глибокі економічні та стратегічні корені. Основними чинниками конфлікту є:

1. США тривалий час фіксують значний дефіцит у торгівлі з Китаєм. У 2024 році він склав 295,4 млрд дол. США, що є найбільшим показником серед усіх торговельних партнерів США [124]. Такий дисбаланс викликає занепокоєння у Вашингтоні щодо несправедливих торговельних практик та надмірної залежності від китайського імпорту.

2. США звинувачують Китай у примусовому трансфері технологій та порушенні прав інтелектуальної власності. Попри заяви Пекіна про посилення захисту прав інтелектуальної власності, зокрема через оприлюднення у 2025 році «Білої книги» про економічні та торговельні відносини з США [138], американська сторона вважає ці заходи недостатніми. Показовим став випадок передачі технологій компанією TuSimple китайським партнерам, що лише посилив побоювання щодо витоку критичних технологій [69].

3. Китай активно інвестує в розвиток стратегічних технологій, таких як штучний інтелект, 5G, квантові обчислення та напівпровідники, прагнучи зменшити залежність від західних технологій. У відповідь США запровадили обмеження на експорт високотехнологічного обладнання та програмного забезпечення до Китаю, зокрема у сфері виробництва напівпровідників [120]. Проте ці заходи не зупинили розвиток китайських компаній, таких як Huawei, SMIC та інших, які продовжують нарощувати власні виробничі та

дослідницькі можливості [89].

Таким чином, торговельне протистояння між Китаєм і США є результатом не лише економічних суперечностей, а й стратегічного суперництва за лідерство в критично важливих технологічних сферах у XXI столітті.

Торговельне протистояння між США та Китаєм, що розпочалося у 2018 році, пройшло через кілька ключових етапів (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Основні етапи та механізми торговельного протистояння між США та Китаєм, 2018-2025 рр.

Рік	Подія	Дії США	Відповідь Китаю	Примітки
2018-2019	Початок конфлікту та ескалація	Введення 25% тарифів на 34 млрд дол. США, згодом – 50 млрд дол. США товарів	Дзеркальні тарифи на американські товари (с/г продукція, авто)	Ескалація напруженості у торгівлі, погіршення двосторонніх відносин
2020	Підписання угоди «Фаза перша»	Зменшення частини тарифів в обмін на зобов'язання КНР збільшити закупівлі	Підписання угоди, погодження на додаткові закупівлі товарів США	Часткове полегшення напруженості, але основні тарифи залишились
2021-2023	Відносна стабілізація	Збереження тарифів, відсутність нових ескалацій	Підтримка перемовин, активізація експорту до третіх ринків	Перемовини без значних проривів, напруга зберігається
2024	Новий виток ескалації	Підвищення тарифів на електромобілі (до 100%), сонячні панелі та ін.	Заява про політичні мотиви, скарги до СОТ, контрсанкції	Погіршення клімату в стратегічних галузях
2025	Подальше загострення	Адміністрація Трампа підвищує тарифи на китайські товари до 145%	Протести, розширення співпраці з країнами Азії, Африки	Новий виток напруженості, вплив на глобальні ланцюги постачань

Джерело: [135].

У липні 2018 року США запровадили 25% тарифи на китайські товари на суму 34 млрд дол. США, згодом розширивши їх до 50 млрд дол. США. Китай відповів дзеркальними митами на американські товари, включаючи сільськогосподарську продукцію та автомобілі [118].

У січні 2020 року було підписано угоду «Фаза перша», згідно з якою Китай

зобов'язався збільшити закупівлі американських товарів на 200 млрд дол. США протягом двох років. США погодилися знизити деякі тарифи, але більшість залишилися в силі [50].

Під час адміністрації Байдена торговельна політика щодо Китаю залишалася жорсткою, але без нових значних ескалацій. Тарифи залишалися на високому рівні, а переговори тривали без суттєвих проривів [119].

У 2024 році США підвищили тарифи на китайські електромобілі до 100%, а на сонячні панелі та інші технологічні товари – до 50%. Ці заходи були спрямовані на обмеження китайського впливу в стратегічних галузях [44].

У 2025 році адміністрація Трампа підвищила тарифи на китайські товари до 145%, звинувачуючи Китай у порушенні попередніх угод. Ці дії викликали критику з боку бізнес-спільноти та політичних опонентів у США [135].

Однією з ключових наслідкових тенденцій торговельного протистояння між США та Китаєм стало перерозподілення глобальних торговельних потоків та ланцюгів постачання. Через підвищення тарифів на товари на десятки мільярдів дол. США, частина компаній почала виводити виробництво з Китаю до Південно-Східної Азії, Індії, Мексики та інших країн. Так, за даними UNCTAD, у 2020-2022 рр. прямі іноземні інвестиції в Китай уповільнилися на 7 %, а в сусідні країни АСЕАН – зросли на 12 % [140]. Це змінює конфігурацію глобальних ланцюгів доданої вартості, зменшуючи залежність США та їхніх союзників від китайського експорту.

Ще одним проявом геоекономічного протистояння стало формування нових регіональних альянсів та економічних блоків. США активізували ініціативи на кшталт Indo-Pacific Economic Framework (IPEF), а також поглибили співпрацю в рамках Quad (США, Японія, Індія, Австралія) та AUKUS. Китай, своєю чергою, просуває «Регіональну всеохопну економічну угоду» (RCEP), яка стала найбільшим торговельним блоком у світі, об'єднавши 15 азійських країн і створивши ринок на понад 30 % світового ВВП [16].

На глобальному рівні торговельна війна призвела до посилення нестабільності у сфері міжнародної торгівлі та інвестицій. За даними Світової

організації торгівлі, протягом 2018-2021 років. кількість запроваджених протекціоністських заходів зросла на 20 %, що вплинуло на глобальну довіру до багатосторонньої торговельної системи [141]. Великі корпорації почали більше інвестувати у диверсифікацію постачань, а країни – переглядати свої стратегічні запаси й політики національної безпеки щодо критично важливих товарів.

Серед інших наслідків – зростання конкуренції у стратегічних галузях (напівпровідники, 5G, AI), оскільки обидві країни намагаються зменшити залежність одна від одної. США, наприклад, ухвалили в 2022 році «CHIPS and Science Act» для підтримки національного виробництва мікрочипів, а Китай збільшує державні субсидії на стратегічні сектори [123].

Китай і Європейський Союз залишаються ключовими торговельними партнерами. У 2024 році обсяг торгівлі між сторонами склав 731,1 млрд євро, з яких 517,8 млрд євро – імпорт з Китаю до ЄС, а 213,3 млрд євро – експорт з ЄС до Китаю, що призвело до торговельного дефіциту в 304,5 млрд євро на користь КНР [37].

У сфері інвестицій китайські прямі іноземні інвестиції в ЄС у 2024 році досягли 9,4 млрд євро, зосереджуючись на автомобільній промисловості, розвагах, медіа та освіті. Значна частка цих інвестицій припадає на зелені проекти, що свідчить про зміну стратегії Китаю щодо довгострокової присутності в Європі [56].

Попри економічну взаємозалежність, політичні відносини між ЄС та КНР ускладнюються через низку факторів. У 2024 році Європейська комісія запровадила антидемпінгові мита на китайські електромобілі та будівельну техніку, звинувачуючи китайських виробників у отриманні несправедливих субсидій [38]. У відповідь Китай висловив занепокоєння щодо зростаючого протекціонізму в ЄС.

Крім того, ЄС обмежив доступ китайських компаній до державних тендерів на медичні пристрої, посиляючись на дискримінаційні практики в Китаї щодо європейських постачальників [23]. Це стало першим застосуванням інструменту міжнародних закупівель ЄС, спрямованого на забезпечення взаємного

доступу до ринків.

Угода про всеосяжні інвестиції між ЄС та КНР, укладена в принципі у 2020 році, залишається замороженою. У 2024 році Європейський парламент підтвердив відсутність намірів відновлювати переговори, посиляючись на занепокоєння щодо прав людини, обмеження ринкового доступу та примусовий трансфер технологій [57].

Європейські компанії в Китаї стикаються з викликами через уповільнення економіки та зростаючу конкуренцію. Згідно з опитуванням Європейської торгової палати в Китаї, 71% компаній вважають економічне уповільнення основною проблемою, тоді як 47% вказують на торговельні напруження з США [64]. Багато компаній скорочують інвестиції та переглядають свої стратегії в регіоні. ЄС продовжує реалізовувати ініціативу «Global Gateway», спрямовану на інвестування в інфраструктурні проєкти по всьому світу, як альтернативу китайській «Один пояс – один шлях» [64]. Це свідчить про прагнення ЄС зміцнити свою глобальну присутність та зменшити залежність від Китаю (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Основні аспекти взаємин між КНР та ЄС, станом на 2024-2025 рр.

Напрямок взаємодії	Стан та особливості
Торгівля	Обсяг торгівлі – 731,1 млрд євро, з яких 517,8 млрд євро – імпорт з КНР до ЄС, 213,3 млрд євро – експорт з ЄС до КНР. Торговельний дефіцит на користь КНР – 304,5 млрд євро
Інвестиції	ПІІ Китаю в ЄС – 9,4 млрд євро. Основні галузі: автомобілебудування, медіа, розваги, освіта. Зростання вкладень у «зелені» проєкти
Торговельні обмеження	ЄС запровадив антидемпінгові мита на китайські електромобілі та техніку. Китай відповів критикою зростаючого протекціонізму
Доступ до тендерів	ЄС обмежив доступ китайських компаній до тендерів на медичні товари, використавши новий Інструмент міжнародних закупівель
Угода про всеосяжні інвестиції	Укладена в принципі у 2020 р., заморожена з 2021 р. через питання прав людини, ринкового доступу та примусового трансферу технологій
Вплив уповільнення економіки КНР	71% європейських компаній вказують на уповільнення економіки Китаю як ключову проблему, 47% – на торговельні напруження з США
Геополітичні ініціативи	ЄС розвиває ініціативу «Global Gateway» як альтернативу китайському «Один пояс – один шлях», для посилення власного глобального впливу

Джерело: [37; 56-57].

У 2024 році Китай залишався найбільшим торговельним партнером України, з обсягом імпорту на рівні 14,4 млрд дол. США, що становить понад 20% від загального імпорту країни. Основу імпорту складали машини, обладнання, транспортні засоби, хімічна продукція та електроніка. Експорт України до Китаю був значно меншим – 2,68 млрд дол. США, переважно аграрна продукція: зернові, олія, м'ясо та корми. Такий дисбаланс створює значний торговельний дефіцит для України [77] (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 – Основні напрями взаємодії між Україною та Китаєм, 2024-2025 роки

Напрямок взаємодії	Характеристика	Основні проблеми / виклики
Торгівля	Китай – найбільший торговий партнер України (14,4 млрд дол. США імпорту, 2,68 млрд дол. США експорту)	Значний торговий дефіцит для України
Політичний діалог	Відновлення політичних консультацій на рівні МЗС та зустріч на ГА ООН	Обережність сторін у формуванні спільних ініціатив
Позиція щодо війни в Україні	Офіційний нейтралітет із закликами до миру та припинення вогню	Проросійський ухил КНР, підтримка тісних відносин з РФ
Постачання продукції подвійного призначення	Звинувачення Китаю в постачанні критичних матеріалів для російської оборони	Негативний вплив на двосторонні відносини та довіру
Післявоєнна реконструкція	Заявлена готовність КНР до участі в проєктах відновлення інфраструктури	Невизначеність через геополітичні ризики та реакцію Заходу

Джерело: [127].

У 2024 році відбулося відновлення політичного діалогу між Україною та Китаєм. Зокрема, 5 червня 2024 року пройшли політичні консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ. Також відбулася зустріч міністрів закордонних справ обох країн у Нью-Йорку на полях Генеральної асамблеї ООН. Ці контакти свідчать про обережне відновлення дипломатичних зв'язків після періоду охолодження [127].

Китай декларує нейтральну позицію щодо війни в Україні, закликаючи до мирного врегулювання конфлікту. У травні 2024 року Китай спільно з Бразилією запропонували шестипунктовий план, що включає заклики до припинення

вогню, гуманітарної допомоги та стабільності глобальної торгівлі. Проте, Китай продовжує підтримувати тісні відносини з росією, що викликає занепокоєння в Україні.

Українська розвідка звинувачує Китай у постачанні критичних матеріалів і обладнання для підтримки російського оборонного виробництва, попри міжнародні санкції. Ці звинувачення включають постачання машин, хімічних продуктів, пороху та компонентів для дронів. Китай заперечує надання військової допомоги, але такі дії викликають занепокоєння в Україні та серед її союзників [41]. Попри економічну взаємозалежність, двосторонні відносини між Україною та Китаєм стикаються з низкою викликів. Зокрема, Україна висловлює занепокоєння щодо позиції Китаю у війні та його тісних зв'язків з росією. Водночас, обидві країни зацікавлені у розвитку взаємовигідного співробітництва, особливо в економічній сфері. Україна також розглядає можливість залучення Китаю до післявоєнної реконструкції, зокрема в енергетичній та інфраструктурній сферах [25].

Китай продовжує зміцнювати свої економічні позиції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, зокрема через інвестиції в інфраструктурні проекти та розширення торговельних зв'язків. У 2024 році Китай став другим за величиною двостороннім донором для країн Тихоокеанських островів, витративши 256 млн дол. США на розвиток, включаючи найбільший грантовий проект – модернізацію доріг у Фіджі на суму 135 млн дол. США (таблиця 2.7). Крім того, Китай активно просуває ініціативи в рамках Азійсько-Тихоокеанського Економічного Співробітництва (АРЕС), спрямовані на підвищення доходів населення та розвиток кластерів малих і середніх підприємств, що сприяє інклюзивному економічному зростанню в регіоні. У 2025 році напруженість навколо Тайваню зросла, особливо після заяви міністра оборони США Піта Гегсета на саміті Shangri-La в Сінгапурі про «руйнівні наслідки» у разі спроби Китаю «завоювати» Тайвань. У відповідь Китай провів масштабні військові навчання в Тасмановому морі, що змусило Австралію та Нову Зеландію перенаправити понад 50 комерційних рейсів [147].

Таблиця 2.7 – Основні напрями взаємодії Китаю з країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону у 2024-2025 роках

Напрямок взаємодії	Приклади реалізації	Реакція регіональних країн
Інвестиції та інфраструктура	256 млн дол. США допомоги країнам Тихоокеанських островів, дороги у Фіджі	Позитивне сприйняття на островах, стримана позиція Австралії та Нової Зеландії
Торгівля та економічні ініціативи	Активізація участі у проєктах АРЕС, підтримка МСП	Зацікавленість країн Південно-Східної Азії
Безпекові питання	Військові навчання в Тасмановому морі, посилення угод з Островами Кука	Стурбованість Австралії, Нової Зеландії та США
Дипломатичні ініціативи	Створення IOMed у Гонконзі, нові угоди зі Східним Тимором	Підтримка Індонезії, занепокоєння Канберри
Громадська думка	61% мешканців регіону вважають Китай стабілізуючою силою	Схвальне ставлення у Таїланді, критика в Австралії, Індії, Японії

Джерело: [32].

Крім того, Китай уклав серію угод з Островами Кука, включаючи співпрацю в галузі глибоководного видобутку та розвитку портової інфраструктури, що викликало занепокоєння у Нової Зеландії та Австралії щодо зростаючого військового впливу Китаю в регіоні.

Китай активно розвиває дипломатичні зв'язки в регіоні, зокрема через створення «Міжнародної організації з медіації» (IOMed) у Гонконзі, до якої приєдналися понад 30 країн, включаючи Індонезію та Пакистан. Ця ініціатива спрямована на просування мирного врегулювання конфліктів та посилення ролі Китаю як глобального посередника [32].

Однак деякі країни регіону шукають альтернативні шляхи для зменшення залежності від Китаю. Наприклад, Східний Тимор прагне приєднатися до «Співдружності націй», щоб збалансувати вплив Китаю та розширити міжнародну співпрацю.

Згідно з опитуванням Pew Research Center, 61% респондентів у 10 країнах

Азіатсько-Тихоокеанського регіону вважає, що Китай сприяє глобальному миру та стабільності. Найвищі показники спостерігаються в Таїланді (80%), тоді як в Австралії, Індії, Японії та Південній Кореї менше третини респондентів поділяють цю думку [114].

Отже, аналіз взаємовідносин КНР з провідними регіонами та країнами світу засвідчує, що сучасна геополітична та геоекономічна стратегія Пекіна є багатовекторною та гнучкою. Торговельне протистояння із США стало одним із найбільш показових прикладів глобальної економічної конкуренції, де перетинаються інтереси у сфері торгівлі, технологій та безпеки. Причини конфлікту охоплюють структурні дисбаланси у торгівлі, суперечності щодо інтелектуальної власності, а також боротьбу за домінування в стратегічних секторах. Протистояння не лише трансформувало ланцюги постачання та торговельні потоки, а й активізувало процес формування нових економічних альянсів та торговельних блоків. Водночас відносини КНР з Європейським Союзом залишаються суперечливими: з одного боку – взаємна зацікавленість у співпраці, з іншого – напруженість у питанні стандартів безпеки, технологічного обміну та прав людини. Українсько-китайські взаємини, попри обмежений обсяг, мають стратегічне значення в контексті аграрного експорту, логістики та інвестиційних проєктів, особливо з огляду на зміну регіональних балансів. В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні Пекін продовжує нарощувати свій вплив через інвестиції, дипломатію та активну участь у безпекових форматах. Загалом, глобальні амбіції Китаю формують нову архітектуру міжнародних економічних і політичних зв'язків, де Пекін дедалі активніше позиціонує себе як альтернативний центр сили поряд зі США та ЄС.

Висновки до розділу 2

У другому розділі роботи здійснено всебічний аналіз геополітичних та

геоекономічних стратегій КНР у міжнародному просторі та розглянуто ключові напрямки співпраці й протистояння Китаю з провідними регіонами та державами світу. Дослідження підтвердило, що Китай поступово трансформується у глобального актора, здатного формувати власну архітектуру міжнародних відносин, розбудовувати альтернативні економічні союзи та контролювати стратегічно важливі ресурси.

Основою сучасної зовнішньої політики Пекіна є проєкт «Один пояс – один шлях», що об'єднує країни Азії, Африки, Європи та Латинської Америки через масштабні інфраструктурні, енергетичні та транспортні проєкти. Реалізація цієї ініціативи дозволяє КНР забезпечити доступ до сировинної бази, нових ринків збуту та стратегічних шляхів постачання ресурсів. Паралельно з цим Китай активно використовує інструменти м'якої сили: культурну дипломатію, мережу Інститутів Конфуція, освітні програми та міжнародні медіа, що сприяє створенню позитивного образу КНР на глобальній арені.

Геоекономічна експансія Китаю в регіони Африки, Латинської Америки та Австралії супроводжується інвестиціями у видобуток корисних копалин, аграрний сектор, будівництво портів та об'єктів енергетики. Це дозволяє Пекіну зміцнювати свій вплив у стратегічних регіонах, формуючи залежності від китайського капіталу та технологій. Особливе місце посідає Азіатсько-Тихоокеанський регіон, де Китай конкурує зі США та Японією за економічне і безпекове домінування.

Окрему увагу в дослідженні приділено взаєминам КНР з провідними регіональними та глобальними акторами. Торговельне протистояння між Китаєм і США, яке загострилося у 2018 році, стало одним із найяскравіших прикладів глобальної економічної конкуренції. Причинами конфлікту виступили дисбаланс у торгівлі, проблема трансферу технологій, порушення прав інтелектуальної власності та боротьба за домінування в інноваційних секторах – 5G, штучному інтелекті, напівпровідниках. Це протистояння призвело до масштабної перебудови ланцюгів постачання, зміни торговельних потоків та посилення нестабільності на світових ринках.

Відносини КНР з Європейським Союзом залишаються складними та багатовимірними. З одного боку – існує економічна зацікавленість у співпраці в галузі торгівлі, інвестицій та екологічного переходу. З іншого – напруженість посилюється через проблеми прав людини, доступу до ринку, ризики технологічного домінування КНР і безпекові виклики.

Співпраця з Україною наразі зберігає потенціал для подальшого розвитку у сфері сільського господарства, енергетики, логістики та технологій, що є важливим для обох сторін у контексті регіональної безпеки та економічної модернізації.

В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні Китай продовжує активну дипломатичну й економічну експансію, прагнучи контролювати транспортні вузли, енергетичні ресурси та ринки. Водночас Пекін бере участь у регіональних безпекових форматах, конкуруючи з США, Японією, Австралією та Індією. Це посилює геополітичну напруженість і підштовхує країни регіону до пошуку нових стратегічних партнерств.

Узагальнюючи результати аналізу, можна виокремити такі основні висновки:

- Китайська зовнішня політика XXI століття характеризується багатовекторністю, активною економічною експансією та поєднанням жорсткої і м'якої сили.
- Проєкт «Один пояс – один шлях» виступає головним механізмом реалізації глобальних геоекономічних амбіцій Пекіна, охоплюючи країни всіх континентів.
- Торговельне протистояння КНР і США стало системною кризою глобальної торгівлі, спричинивши перебудову світових ланцюгів постачання та формування нових економічних блоків.
- Взаємини з Європейським Союзом поєднують елементи стратегічного партнерства і системного суперництва, з особливою увагою до технологічного та безпекового аспектів.
- Українсько-китайська співпраця зберігає перспективи для

нарощування торгівлі, інвестицій та логістичного партнерства, зважаючи на географічне положення України.

– В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні Китай активно формує нову безпекову і торговельну архітектуру, кидаючи виклик традиційним лідерам і зміцнюючи власні позиції.

Таким чином, Китай продовжує посилювати свій вплив у глобальному просторі, прагнучи стати альтернативним центром сили поряд із США та ЄС, що зумовлює трансформацію сучасної системи міжнародних відносин.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОГНОЗИ ГЕОПОЛІТИЧНОГО І ГЕОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ

3.1. Прогнозування подальшої геополітичної та геоекономічної ролі КНР у світі

У XXI столітті міжнародна система дедалі більше набуває рис багатополярності. Перехід від біполярної (після Другої світової війни) до монополярної (після завершення Холодної війни) структури, де домінували Сполучені Штати Америки, супроводжується поступовим виникненням нових центрів сили. Китайська Народна Республіка є одним із найбільш потужних претендентів на роль такого полюса, демонструючи стійке економічне зростання, нарощування військово-стратегічного потенціалу та посилення дипломатичного впливу на глобальному рівні [99].

Значний внесок Китаю в багатополяризацію сучасного світу обумовлений кількома чинниками. По-перше, Пекін активно вибудовує власні міжнародні ініціативи, які слугують альтернативою західним моделям глобалізації.

Серед таких проєктів: «Один пояс – один шлях», Азійський банк інфраструктурних інвестицій, створення спільних економічних просторів та участь у БРІКС [111]. Ці платформи дозволяють КНР не лише нарощувати економічні зв'язки, а й формувати спільноти держав, які поділяють прагнення до більш збалансованого та багатополярного міжнародного порядку.

По-друге, Китай бере активну участь у створенні альтернативних економічних та політичних союзів. Формування таких структур, як Шанхайська організація співробітництва (ШОС), поглиблення відносин з Євразійським економічним союзом (ЄАЕС) та співпраця в межах АСЕАН сприяють розширенню сфери впливу КНР у різних регіонах світу [75]. Ці альянси

дозволяють Китаю забезпечувати доступ до ресурсів, нових ринків та стратегічно важливих територій.

Важливим напрямом китайської глобальної стратегії є утвердження лідерства серед країн Глобального Півдня: Азії, Африки, Латинської Америки та частини Океанії. Китай позиціонує себе як держава, що захищає інтереси країн, які залишаються поза орбітою традиційного Заходу. Пропонуючи вигідні кредити, інвестиційні проєкти та політичну підтримку, КНР фактично формує лояльні коаліції на півдні планети [91].

На додаток, китайська стратегія «дипломатії форумів» передбачає організацію регулярних самітів і конференцій з участю країн-партнерів із Глобального Півдня. Це дозволяє Пекіну пропагувати власну модель розвитку та досягати домовленостей щодо реалізації спільних проєктів без надмірного залучення західних країн [60].

У військово-стратегічному вимірі Китай поступово трансформується з регіональної потуги у глобального актора. Нарощування військово-морського флоту, будівництво військових баз за межами власної території (зокрема в Джибуті) та активна участь у миротворчих операціях ООН слугують додатковими елементами впливу на світову політичну систему [55].

Таким чином, КНР активно реалізує політику формування власного геополітичного простору, вибудовуючи мережу економічних, політичних і безпекових альянсів. Це дозволяє країні закріплювати позиції одного з полюсів сили у багатополлярному світі, поступово формуючи альтернативу західноцентричному порядку (таблиця 3.1). Особливо помітною є перевага Пекіна за кількістю укладених стратегічних угод з країнами Глобального Півдня та присутністю у міжнародних об'єднаннях. Китайська Народна Республіка активно просувається до статусу глобального технологічного лідера, зосереджуючи зусилля на стратегічних галузях, таких як 5G, штучний інтелект, «зелена енергетика» та цифрові валюти. Ці напрямки є ключовими для забезпечення довгострокового економічного зростання та зміцнення геополітичного впливу Китаю.

Таблиця 3.1 – Основні параметри впливу КНР у багатополярній системі міжнародних відносин, на 2024 р.

Показник	КНР	США	ЄС	Інші (Індія, росія, Бразилія)
ВВП (номінальний), трлн дол. США	18,5	27,0	18,0	Індія – 4,0, росія – 2,1, Бразилія – 2,2
Частка у світовій торгівлі, %	13,5	9,7	13,8	Індія – 2,1, росія – 1,8
Військовий бюджет, млрд дол. США	230	886	250 (загальний по країнах ЄС)	росія – 110, Індія – 76
Кількість дипломатичних представництв	276	273	215	Індія – 202, росія – 242
Кількість підписаних стратегічних угод із країнами Глобального Півдня	147	96	110	Індія – 88, росія – 65
Участь у регіональних об'єднаннях	ШОС, БРІКС, РСЕР, Китай–АСЕАН, Лінія «16+1», Бельт-енд-Роуд	НАТО, AUKUS, G7	ЄС, НАТО, G7	БРІКС, ШОС (Індія, росія)

Джерело: [111; 55].

У сфері 5G Китай досяг значного прогресу, зокрема завдяки компанії Huawei, яка стала провідним виробником обладнання для 5G і побудувала приблизно 70% світових базових станцій цієї технології. Це дозволяє КНР впливати на формування глобальних стандартів у сфері телекомунікацій [70].

У галузі штучного інтелекту Китай також демонструє вражаючі досягнення. Розробка власних моделей ШІ, таких як DeepSeek, свідчить про здатність КНР конкурувати з провідними західними компаніями. Китайські інвестиції в ШІ сприяють розвитку нових галузей, включаючи автономні транспортні засоби та розумні міста [113].

У сфері «зеленої енергетики» Китай є світовим лідером у виробництві сонячних панелей та електромобілів. Згідно з даними Bloomberg, КНР домінує у виробництві електромобілів та літєвих батарей, що сприяє зниженню викидів

парникових газів та забезпечує енергетичну безпеку [85].

Щодо цифрових валют, Китай активно впроваджує цифровий юань (e-CNY), який вже використовується в кількох містах для оплати громадського транспорту та інших послуг. Це дозволяє КНР зменшити залежність від традиційних фінансових систем і зміцнити контроль над грошовим обігом [46].

Китай активно працює над встановленням власних технологічних стандартів, що дозволяє йому впливати на глобальні ринки та зменшувати залежність від західних технологій. Зокрема, КНР бере участь у формуванні міжнародних стандартів у галузі телекомунікацій та інформаційних технологій [82].

Крім того, Китай інвестує в розвиток інфраструктури для підтримки нових технологій. Наприклад, будівництво нових дата-центрів, що працюють на відновлюваних джерелах енергії, сприяє зменшенню викидів CO₂ та забезпечує енергетичну ефективність [98].

Китай стикається з конкуренцією з боку США, ЄС, Японії та Південної Кореї у сфері інновацій. Зокрема, США вживають заходів для обмеження доступу КНР до передових технологій, таких як напівпровідники та обладнання для виробництва мікрочипів. Однак ці обмеження стимулюють Китай до розвитку власних технологій та зменшення залежності від імпорту [89]. Європейський Союз також виявляє занепокоєння щодо домінування Китаю у сфері рідкоземельних металів, необхідних для виробництва високотехнологічної продукції. ЄС закликає Китай створити спеціальний канал для прискорення експорту цих ресурсів (рисунок 3.1). Китай активно просувається до статусу глобального технологічного лідера, інвестуючи в стратегічні галузі та розширюючи свій вплив на світові ринки. Незважаючи на конкуренцію з боку провідних країн, КНР демонструє здатність адаптуватися до нових викликів та зміцнювати свої позиції в глобальній економіці. Одним із найпомітніших проявів геоекономічної стратегії КНР є активне просування глобальних інфраструктурних та інвестиційних проєктів, що дозволяють Пекіну зміцнювати власні позиції на міжнародних ринках та формувати нові торговельні ланцюги.



Рисунок 3.1 – Перспективи технологічного та інноваційного лідерства КНР
Джерело: [86].

У цьому контексті особливе місце посідає ініціатива «Один пояс – один шлях», яку Китай реалізує з 2013 року [19]. Подальше розширення проєкту «Один пояс – один шлях» пов'язане не лише з будівництвом транспортної інфраструктури, а й зі створенням економічних коридорів, зон вільної торгівлі та фінансових центрів у ключових регіонах світу. На сьогодні до проєкту приєдналося понад 150 країн і міжнародних організацій, охоплюючи регіони Азії, Африки, Латинської Америки та Європи [18]. Китай інвестує в морські порти, залізниці, автостради, нафтопроводи та електростанції, забезпечуючи собі стратегічний контроль над критично важливими об'єктами світової логістики.

Зміна географії ланцюгів постачання та торговельних маршрутів є

безпосереднім наслідком як активної економічної експансії КНР, так і глобальних тенденцій деконцентрації виробництва та диверсифікації постачання. Зокрема, посилення напруженості у торговельних відносинах між США та Китаєм, а також пандемія COVID-19 та збройні конфлікти 2022-2024 рр. змусили міжнародні корпорації переглядати свої ланцюги постачання, зменшуючи залежність від окремих країн і регіонів [140].

КНР, у свою чергу, активно створює альтернативні маршрути через Центральну Азію, Кавказ, росію, Південну Азію та Південно-Східну Азію, що дозволяє Пекіну зміцнювати свої позиції в нових регіонах і уникати геополітичних ризиків. Так, залізничні та автотранспортні коридори з Китаю до Європи через Казахстан, Азербайджан, Грузію, Туреччину та Балкани забезпечують постачання товарів в обхід традиційних морських шляхів [19].

Інвестиційне проникнення в країни Азії, Африки та Латинської Америки стало одним із ключових елементів геоекономічної стратегії КНР. Китайські корпорації, підтримувані державними банками, реалізують масштабні проєкти у сфері видобутку природних ресурсів, енергетики, будівництва та транспорту. Наприклад, у 2023 році сукупний обсяг китайських інвестицій в Африці перевищив 150 млрд дол. США, а в Латинській Америці – 120 млрд дол. США [30].

Також важливою тенденцією є зростання прямих іноземних інвестицій КНР в інфраструктурні проєкти, особливо в порти та логістичні хаби. Контроль над транспортними вузлами дозволяє Китаю не лише оптимізувати власні експортно-імпортні операції, а й впливати на регіональну економічну політику та стандарти постачання.

У межах зони RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership), найбільшої у світі торговельної угоди, яка об'єднує 15 країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Китай поступово формує альтернативні економічні союзи, що зменшують вплив США та ЄС у цьому макрорегіоні [107]. Завдяки цьому КНР зміцнює свої позиції у сфері торгівлі, інвестицій та технологічного співробітництва (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Основні напрями економічної експансії КНР та формування торговельних ланцюгів

Напрямок експансії	Характеристика	Основні приклади
Ініціатива «Один пояс – один шлях»	Глобальний інфраструктурний проєкт для розвитку транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури	Порти в Пакистані (Гвадар), Греції (Пірей), залізниці в Центральній Азії
Зміна географії постачання	Розвиток альтернативних сухопутних і морських маршрутів в обхід традиційних торгових шляхів	Нові коридори через Казахстан, Азербайджан, Туреччину
Інвестиції в Африку	Фінансування енергетичних, гірничодобувних і транспортних проєктів для доступу до ресурсів та ринків	Інвестиції в Анголу, Нігерію, Ефіопію
Інвестиції в Латинську Америку	Купівля інфраструктурних об'єктів та участь у великих будівельних проєктах	Порти в Перу, електростанції в Бразилії
Участь у RCEP та інших регіональних союзах	Формування нових економічних блоків без участі США та ЄС	Поглиблення торговельних зв'язків із Японією, Південною Кореєю, Австралією

Джерело: [19; 107].

Таким чином, економічна експансія КНР і формування нових торговельних ланцюгів створюють передумови для посилення глобального впливу Пекіна. Це дозволяє Китаю трансформувати міжнародну економічну архітектуру, підлаштовуючи її під власні стратегічні інтереси.

У найближчі десятиліття Китайська Народна Республіка зіштовхнеться з низкою серйозних геополітичних викликів, які можуть суттєво вплинути на реалізацію її стратегічних планів. Однією з головних загроз залишається ситуація в Південно-Китайському морі, де Пекін претендує на переважну частину акваторії, що перетинається з претензіями інших країн регіону – Філіппін, В'єтнаму, Малайзії та Брунею. У разі загострення конфлікту можливе посилення військової присутності США та їхніх союзників, що створює ризики прямого зіткнення [115] (таблиця 3.3). Окремий комплекс проблем пов'язаний із Тайванським питанням. Попри офіційне проголошення політики «одного Китаю», Тайвань продовжує підтримувати де-факто незалежний статус та нарощувати оборонні спроможності за активної підтримки США.

Таблиця 3.3 – Основні геополітичні виклики для Китаю у 2030-2040 рр.

Категорія виклику	Зміст проблеми	Потенційні наслідки для КНР
Конфлікти в Південно-Китайському морі	Територіальні суперечки з В'єтнамом, Філіппінами, Малайзією, Брунеєм	Військова напруга, загострення відносин із США
Тайванське питання	Імовірність спроби силового об'єднання з Тайванем	Санкції, військовий конфлікт, ізоляція
Західна економічна та технологічна протидія	Обмеження експорту технологій, інвестицій та торговельні бар'єри	Гальмування технологічного розвитку, втрата ринків
Демографічні проблеми	Старіння населення, дефіцит робочої сили	Зростання соціальних витрат, уповільнення економіки
Соціально-економічна нерівність	Дисбаланс між розвиненими та відсталими регіонами	Соціальні протести, посилення внутрішньої нестабільності

Джерело: [115].

У випадку спроби силового повернення Тайваню під контроль материкового Китаю, це може спровокувати масштабну кризу із залученням військово-політичних альянсів на чолі зі США, Японією та Австралією [146].

Ще одним важливим викликом для Пекіна є протидія з боку західних країн у сфері економіки та технологій. США, ЄС, Японія та Австралія нарощують спільні заходи щодо обмеження доступу Китаю до критичних технологій, зокрема у галузі напівпровідників, штучного інтелекту, 5G та оборонної промисловості. Існують ризики поглиблення торговельних обмежень, технологічного ембарго та обмеження китайських інвестицій в стратегічні об'єкти за кордоном [58].

На тлі зовнішніх викликів КНР стикається і з внутрішніми соціально-економічними проблемами. Найбільш гостро постає демографічна криза, спричинена тривалою політикою «однієї дитини» та старінням населення. За прогнозами, до 2040 року частка людей віком понад 60 років може перевищити 28 % від загальної кількості населення, що призведе до зростання навантаження

на систему соціального забезпечення, дефіциту робочої сили та уповільнення економічного зростання [28].

Також посилюються дисбаланси між розвиненими приморськими регіонами та менш забезпеченим внутрішнім Китаєм. Це може спричинити посилення соціального невдоволення, міграційного тиску та зростання вимог до уряду щодо реформування системи соціального забезпечення та охорони здоров'я. До 2035 року Китай також прогнозовано зіштовхнеться з викликами забезпечення продовольчої та енергетичної безпеки в умовах зростання населення міст і кліматичних змін [28].

Таким чином, хоча КНР і продовжує нарощувати свою геополітичну та геоекономічну присутність, найближче десятиліття стане для неї періодом випробувань. Від здатності ефективно реагувати на зовнішні конфлікти, західну протидію та внутрішні соціальні проблеми залежатиме, чи зможе Пекін утримати статус одного з полюсів сили у багатополлярному світі [28].

На основі сучасних тенденцій та прогнозів можна виокремити три основні сценарії розвитку геополітичної та геоекономічної ролі КНР у світі на перспективу до 2040 р.

Оптимістичний сценарій передбачає поступове утвердження Китаю як повноцінного глобального лідера, здатного конкурувати із США у політичному, економічному та технологічному вимірах. У цьому випадку КНР вдасться розвинути ініціативу «Один пояс – один шлях», посилити роль юаня як міжнародної резервної валюти, очолити коаліцію країн Глобального Півдня та встановити контроль над ключовими технологічними галузями (5G, ШІ, «зелена енергетика», цифрові валюти) [86; 66]. Водночас, Китай активізує участь у глобальному врегулюванні конфліктів і забезпеченні безпеки, формуючи навколо себе новий порядок.

Реалістичний сценарій полягає в поступовому зміцненні КНР як одного з кількох рівноправних полюсів сили у багатополлярному світі. У цьому варіанті Пекін зберігатиме провідні позиції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, а також серед країн Глобального Півдня, конкуруючи з США, ЄС, Індією та Японією.

Китай розвиватиме стратегічні альянси (наприклад, BRICS, SCO), але зіткнеться із технологічною та геополітичною протидією, яка стримуватиме його глобальне домінування [51; 142]. Основна увага буде зосереджена на внутрішній стабільності, модернізації економіки та підтриманні балансу в конфліктних регіонах.

Песимістичний сценарій передбачає послаблення позицій КНР унаслідок сукупності зовнішніх і внутрішніх викликів. Можливе загострення конфліктів у Південно-Китайському морі та навколо Тайваню, економічні санкції з боку США та союзників, а також внутрішні проблеми – демографічна криза, соціальна нерівність і ризики фінансової нестабільності – можуть спричинити гальмування економічного зростання та політичну напруженість [112; 40]. Це ускладнить амбіції КНР щодо формування нового світового порядку.

Отже, майбутнє міжнародної ролі Китаю визначатиметься динамікою глобальної конкуренції, результативністю внутрішніх реформ і здатністю адаптуватися до нових викликів міжнародної безпеки.

Таким чином, аналіз прогнозів подальшої геополітичної та геоекономічної ролі КНР у світі дозволяє зробити низку важливих висновків.

По-перше, сучасна система міжнародних відносин впевнено трансформується у напрямку багатополярності. Китай поступово утверджується як один із полюсів сили, активно формуючи навколо себе альтернативні економічні та політичні об'єднання на кшталт BRICS, ШОС та ініціативи «Один пояс – один шлях». Пекін прагне очолити коаліцію країн Глобального Півдня, використовуючи як фінансові, так і дипломатичні важелі впливу.

По-друге, у технологічній площині КНР демонструє амбіції стати світовим лідером у таких стратегічних галузях, як 5G, штучний інтелект, «зелена енергетика» та цифрові валюти. Успіхи у цих сферах уже зараз дозволяють Пекіну впливати на глобальні стандарти, технологічні ринки та міжнародні регуляторні норми. Водночас зростає конкуренція з боку США, ЄС, Японії та Південної Кореї, що підсилює технологічне суперництво на світовій арені.

По-третє, економічна експансія Китаю зберігає динаміку, зокрема завдяки

розширенню проєкту «Один пояс – один шлях» та активному формуванню нових торговельних маршрутів. КНР нарощує інвестиційну присутність у країнах Азії, Африки та Латинської Америки, прагнучи забезпечити доступ до ресурсів, ринків збуту й політичного впливу.

По-четверте, поряд із можливостями, Китай стикається із серйозними геополітичними викликами. Основними загрозами залишаються конфлікти в Південно-Китайському морі, Тайванському питанні, а також зростаюча протидія з боку США, ЄС, Австралії та Японії. Крім того, внутрішні соціально-економічні ризики та демографічні проблеми можуть стати чинниками, що стримуватимуть амбіції Пекіна.

Нарешті, перспективи міжнародної ролі КНР до 2040 р. виглядають багатоваріантними. Оптимістичний сценарій передбачає утвердження Китаю як глобального лідера. Реалістичний – зміцнення його позицій як одного з рівноправних полюсів у багатополярній системі. Песимістичний – послаблення через зовнішній тиск, конфлікти та внутрішні кризи. Таким чином, подальша роль КНР у світі залежатиме від здатності адаптуватися до викликів, балансувати між протистоянням і кооперацією та ефективно використовувати власні ресурси у конкурентному міжнародному середовищі.

3.2. Перспективи розвитку україно-китайських відносин у геополітичному та геоекономічному вимірі

Двосторонній товарообіг між Україною та КНР демонструє помітне зростання попри глобальні потрясіння. У 2020 році товарооборот досяг рекордної позначки 15,4 млрд дол. США, що становило 10,9 % ВВП України й понад 15 % загальнообласного експорту [43]. Основним експортом України були зерно (кукурудза, соняшникова олія), залізна руда та сталь. Зі свого боку Китай постачав в Україну телекомунікаційне обладнання, електроніку, транспортні

засоби та акумулятори – загалом понад 2,8 млрд дол. США у 2023 році [29]. Незважаючи на війну, у 2023 році підтримка обсягів торгівлі відбулась за рахунок аграрного напрямку, особливо зернового експорту.

Україна та КНР встановили стратегічне партнерство, починаючи з 2011 року. У 2013 році було підписано Часовий план співпраці у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях» з подальшою Програмою співробітництва до 2025 року [103]. 15 червня 2021 року була укладена міжурядова «Угода щодо інфраструктурного співробітництва» – дороги, мости, логістика, обсяг контрактів яких перевищив 2 млрд дол. США протягом двох років [126]. Таким чином, офіційно існує широкий інституційний фундамент для поглиблення взаємодії.

Україна офіційно приєдналася до BRI у 2017 році, підписавши План дій з реалізації «Економічного поясу Шовкового шляху» й «Морського Шовкового шляху XXI ст.» [103]. Багато інфраструктурних об'єктів, зокрема порти в Одеській області та залізнична мережа, були визначені потенційними учасниками проєктів за цією ініціативою. Однак повномасштабне залучення у BRI ускладнене ситуацією через війну та стратегічну орієнтацію Києва на Захід. Європейські та американські санкційні механізми іноді блокують китайські інвестиції, особливо в транспортно-логістичні активи. Фактична ж активність китайських компаній була спрямована на критично важливу агропромислову інфраструктуру [139].

Таким чином, сучасний стан україно-китайських відносин є динамічним, але неоднозначним. Економічна співпраця з Китаєм має важливі аграрні, транспортно-логістичні та інфраструктурні складові.

Формально закладено потужний міжурядовий інституційний фундамент, однак його реалізація гальмується зовнішніми – безпековими, геополітичними – та внутрішніми – демократичними й євроінтеграційними – ризиками. Водночас Україна зберігає потенціал використати китайські ресурси для відбудови й модернізації, особливо в умовах енергетичної та транспортної кризи (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Основні параметри економічної та політичної співпраці між Україною та КНР, 2020-2023 роки

Показник	Значення/Опис
Товарооборот Україна-КНР у 2020 р.	15,4 млрд дол. США (10,9 % ВВП України)
Основні позиції експорту України до КНР	Зерно, залізна руда, сталь, соняшникова олія
Основні позиції імпорту з КНР	Телекомунікаційне обладнання, електроніка, транспортні засоби, акумулятори (2,8 млрд дол. США у 2023 р.)
Дата встановлення стратегічного партнерства	2011 р.
Ключові міжурядові угоди	2013 – План співпраці у BRI; 2021 – Угода про інфраструктурне співробітництво (контракти 2 млрд дол. США)
Дата офіційного приєднання до ініціативи BRI	2017 р.
Основні напрями співпраці в рамках BRI	Інфраструктура (порти, залізниці), агропромисловий комплекс, логістика
Обмежуючі фактори співпраці	Війна, санкційна політика Заходу, стратегічна орієнтація України на євроінтеграцію
Перспективні напрями взаємодії	Відбудова інфраструктури, енергетика, аграрна логістика

Джерело: [126].

Повномасштабна війна РФ проти України модифікувала зовнішню політику Пекіна, гармонізуючи її з балансуванням між стратегічною лояльністю Москві й прагматичними економічними інтересами. Китай позиціонує себе як нейтрального посередника, декларуючи підтримку переговорів і засудження насильства, при цьому відмовляючись прямо критикувати Москву [41]. Як зазначив держсекретар Ван Ї: «Китай не створив кризи, але не залишався осторонь... КНР поважає суверенітет і територіальну цілісність усіх країн» [35]. Така позиція дозволяє зберегти стратегічне партнерство з росією, не втрачаючи можливостей для діалогу з Заходом.

Ван Ї акцентує на принципі поваги до територіальної цілісності і необхідності вирішення конфлікту через дипломатію, без військових рішень і «спалаху» конфронтації [41]. Разом із тим, Пекін утримується від засудження анексії Криму та фактично уникає називання ситуації «вторгненням», посиляючись на внутрішні проблеми НАТО як джерело конфлікту. За оцінками Комісії США з питань економічного співробітництва з КНР (USCC), така

«стратегічна нейтральність» Китаю створює складний європейський безпековий контекст.

Партнерство України й Китаю має обмежений геополітичний потенціал через існуючу структуру відносин. З одного боку, між Києвом та Пекіном розвивається активний торговий діалог – незважаючи на війну – але з іншого боку, ключові зміни виявилися обмеженими.

Рішення КНР допомогти відбудувати критичну інфраструктуру не поширюються на оборонні сектори. При цьому Китай уникатиме дій, які можуть спровокувати загострення між НАТО та РФ, або порушити власну політику «неінтервенціоналізму».

Незважаючи на заяви про «співпрацю заради миру», китайська зовнішня політика рухається у межах між впливом і обережністю. Як вважають аналітики RAND, Пекін спостерігає за війною як за «лабораторією» гібридної війни з метою вивчення уроків для майбутньої протидії Заходу, зокрема США. Таким чином, Україна не стає стратегічним полем для інтенсивного геополітичного впливу Китаю [131], але залишається елементом ширшої архітектури глобального балансу (таблиця 3.5).

Економічні відносини України та КНР мають значний потенціал, зосереджуючись на трьох ключових напрямках: сільське господарство, транспорт і логістика; енергетика (особливо зелена); інфраструктурні та промислові інвестиції. У 2024 році Україна підписала низку угод з Китаєм щодо розширення аграрного експорту. Серед них – постачання зеленого гороху та дикої риби під нові ветеринарні і фітосанітарні протоколи, що відкриває експортні шляхи для 409 000 тонн гороху і 11 900 тонн риби на 56 млн дол. США [121].

Забезпечення цих постачань залежить від модернізації залізничної інфраструктури та портів, зокрема в Одеській області, що передбачено в інтермодальних угодах у рамках BRI. Ці логістичні маршрути дозволяють Китаю зберігати переваги у постачанні продовольства, а Україні – збільшити валютні надходження та знизити залежність від морських шляхів, уразливих у разі військової ескалації.

Таблиця 3.5 – Геополітичні та безпекові аспекти україно-китайських відносин

Аспект	Характеристика	Коментар
Вплив війни РФ проти України	Китай декларує нейтралітет, утримується від критики росії, акцентує на переговорному врегулюванні	Формальна нейтральність із де-факто економічним балансуванням між РФ і Заходом
Позиція КНР щодо територіальної цілісності України	Декларується підтримка суверенітету, але уникання прямого засудження анексії Криму та вторгнення	Китай демонструє обережний дипломатичний баланс
Стратегічне партнерство Україна-КНР	Економічна співпраця зберігається, однак військово-політичне партнерство обмежене	Китай уникає участі у конфліктах, що зачіпають РФ та НАТО
Геополітичні обмеження	Пекін не бажає погіршення відносин із Заходом та посилення конфронтації з НАТО	Китай сприймає війну як джерело безпекових і дипломатичних ризиків
Можливості для України	Потенціал для співпраці в післявоєнній реконструкції, залучення китайських інвестицій в інфраструктуру	Лояльне партнерство можливе в економічній площині, без політичного чи військового альянсу

Джерело: [131].

Україна має потужний потенціал для розвитку «зеленої енергетики» завдяки багатому сонячному та вітроенергетичному ресурсному забезпеченню. У 2023 році DTEK ввів у дію 114 МВт вітроелектростанції Тилігуль, а до 2030 року планує наростити вітроенергетичні потужності до 11 ГВт [137]. Китайські компанії, що є світовими лідерами у виробництві турбін та акумуляторів, мають можливість надати інвестиції та технології, зокрема у сфері сонячної та водневої енергетики. Перші кроки зроблені – меморандум щодо енергоефективності та чистої енергетики (виділено 7,9 млрд дол. США на проєкти BRI у 2023 році) [19].

Це співробітництво може допомогти Україні знизити витрати на відновлення зруйнованої енергомережі та перейти на стабільні, відновлювані джерела.

Україна активно запрошує китайські інфраструктурні компанії та інвесторів в рамках PPP-проектів: дороги, промислові парки, конче потрібні після війни концесії [128].

У червні 2022 року міжурядовою угодою були визначені критичні об'єкти інфраструктури обсягом понад 7 млрд дол. США, серед яких автомагістралі, технопарки й логістичні хаби [144]. Додатково, аграрне сільське господарство через пілотні проекти, такі як AgriChain, інтегрується в китайську екосистему цифрової агротехнології, що покращує управління виробництвом і експортом [145].

У підсумку, об'єднання експорту сільгосппродукції, «зеленої енергетики» та промислової інфраструктури створює трикутник співробітництва, здатний істотно вплинути на економічний курс України.

Китай, в свою чергу, отримує доступ до ресурсів і ринків, а Україна – реальні інвестиції, технології та інституційний досвід з модернізації. Теоретично, це дозволяє сформувати взаємовигідне партнерство у поствоєнний період. Однак для реалізації потенціалу необхідно забезпечити прозорість угод, відповідність європейським екологічним стандартам і врахувати геополітичні ризики (таблиця 3.6).

Науково-технічна взаємодія України та Китаю має великий потенціал, зокрема у сферах ІТ, цифровізації, агротехнологій, вищої освіти та інтеграції українських підприємств у китайські технологічні ланцюги.

Україна демонструє значну перевагу у цифровій сфері. Під час війни Міністерство цифрової трансформації спільно з міжнародними партнерами (у т.ч. американськими корпораціями) запровадило цифрові сервіси, що підтримують функціонування держави в умовах війни [71]. З боку Китаю перспективно залучити технологічні рішення у адміністрування, е-громадянство, кібербезпеку та агротехнології (дрони, IoT, штучний інтелект для фермерства). У 2023 році Україна підписала перші меморандуми про цифрове співробітництво з провідними китайськими ІТ-гравцями, що передбачають обмін досвідом та технологіями [65].

Таблиця 3.6 – Ключові напрями та перспективи економічної взаємодії України з Китаєм

Напрямок взаємодії	Поточний стан	Перспективи розвитку
Сільське господарство, транспорт і логістика	Підписано угоди щодо постачання гороху (409 тис. т) і риби (11,9 тис. т) до КНР. Реалізація проєктів з модернізації портів та залізниці.	Розширення експортного асортименту. Створення логістичних хабів для аграрного експорту в рамках BRI.
Енергетика (відновлювана та зелена)	Введено в експлуатацію нові об'єкти ВЕС (114 МВт). Підписані меморандуми про співпрацю у сфері «зеленої енергетики».	Інвестиції у вітро- та сонячну енергетику, розвиток водневої енергетики. Відновлення енергомережі за участю КНР.
Інфраструктурні та промислові проєкти	Угоди про спільні інфраструктурні проєкти обсягом 7 млрд. дол. США. Підготовка PPP проєктів.	Спільне будівництво автодоріг, технопарків, промислових кластерів. Залучення китайських технологій у проєкти відбудови.

Джерело: [145].

Українські та китайські університети налагоджують партнерства. У 2017 році понад 60 ректорів із Китаю й України зустрілися в Києві для обговорення співпраці [31]. Відтоді кількість студентських обмінів зростає: українські студенти проходять курси у Xian Jiaotong-Liverpool University, водночас китайці навчаються в українських ЗВО, включно з КНУ імені Шевченка, КПІ та ХНУ [65]. Однак у спільних проєктах переважають гуманітарні напрямки – обмін мовами, культурою, що потребує більшого фокусу на STEM-напрямах.

Українські стартапи продемонстрували спроможність працювати у критичних умовах війни – зокрема, у сфері кібербезпеки, AI, дронів, деякі рішення використовуються в обороні та державному управлінні [21]. Китай готовий інвестувати у стартапи й бізнес-інкубатори, такі як BIONIC Hill, що вже співпрацюють зі світовими IT-компаніями (Cisco, Bosch). Також можливе партнерство через ЦІТТС – Китайський центр трансферу технологій, який сприяє інтеграції закордонних проєктів у китайську індустрію [8].

Водночас існують виклики: мовний бар'єр у науковій співпраці, асиметричність академічного обміну, обмеженість фінансування. Потрібне створення двомовних наукових платформ, грантових конкурсів, підвищення взаємної довіри. Українським університетам слід оновити освітні стандарти, наблизивши їх до міжнародних STEM-програм, аби китайські партнери могли оцінити їх конкурентоспроможність [22] (таблиця 3.7).

Таблиця 3.7 – Основні напрями та приклади науково-технічного співробітництва України та Китаю, 2023-2024 роки

Напрямок взаємодії	Приклади проєктів / ініціатив	Проблеми / перспективи
ІТ та цифровізація	Українські AI-розробки для агросектору отримали гранти на форумі в Китаї	Обмежена підтримка з боку держави, але високий попит на ІТ-послуги в агро- та промисловому секторі
Агротехнології	Поставка китайських агродронів, тренінги для агрономів	Перспектива спільного виробництва в Україні, бар'єри – митне та сертифікаційне регулювання
Академічні обміни та співпраця у STEM	Зростання кількості студентів за програмами обміну; потреба у розширенні STEM-напрямів	Потенціал розширення програм подвійних дипломів, обмеження – політична невизначеність
Інноваційні кластери та стартап-інкубатори	7 українських стартапів отримали менторську підтримку у китайських інкубаторах	Ризики втрати прав на технології, перспективи – вихід на азійські ринки
Інтеграція українських підприємств у технологічні ланцюги КНР	Впровадження української системи кіберзахисту на майданчику в Даляні	Потреба у додатковому фінансуванні та захисті інтелектуальної власності

Джерело: [92].

У сучасних умовах, коли Україна одночасно рухається у напрямі інтеграції до Європейського Союзу та змушена реагувати на безпекові виклики, зовнішньоекономічна співпраця з Китаєм потребує зваженого балансування між стратегічними національними інтересами та прагненням до геоекономічної диверсифікації. З огляду на це, доцільно інтегрувати відносини з КНР у загальну стратегію євроінтеграції. Зокрема, слід активно узгоджувати національні стандарти із зобов'язаннями, закріпленими в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (DCFTA), приділяючи особливу увагу сферам сертифікації,

технічного регулювання та доступу до ринків. У цьому контексті варто орієнтуватися на підхід, подібний до європейського принципу співіснування за умов контролю ризиків (*coexistence while de-risking*), що дозволяє одночасно співпрацювати з китайськими партнерами та зберігати суверенітет і контроль над критично важливими секторами національної економіки [63].

Для практичної реалізації такого підходу доцільно розробити національну «дорожню карту» оцінки ризиків китайських інвестиційних проєктів, особливо в галузях енергетики, інфраструктури та цифрових платформ. Також важливим кроком стане створення міжвідомчої координаційної ради з питань співпраці Україна-КНР, під егідою Міністерства економіки та МЗС, до складу якої мають увійти фахівці з міжнародної торгівлі, правового регулювання та безпеки [63].

В умовах високих безпекових ризиків важливим є також пошук нових форматів співпраці. Зважаючи на активну участь Китаю в миротворчих ініціативах, Україна могла б використати ці можливості для зниження напруги та залучення ресурсів на відбудову.

Особливо перспективними можуть стати європейські посередницькі формати, як-от залучення Франції до переговорних процесів за участю КНР. На їхній основі доцільно ініціювати створення спільного фонду для підтримки відновлення критичної інфраструктури, у форматі мультипартнерського співробітництва за участю Китаю, країн ЄС і України. Окрім того, потребує посилення перевірка безпекових компонентів китайських проєктів в Україні із залученням відповідних військово-технічних структур, зокрема оборонних аташе в Пекіні [35].

Наступним пріоритетом має стати розробка окремих галузевих стратегій взаємодії з китайськими партнерами. У сфері сільського господарства і харчової промисловості варто переорієнтовувати експорт із сировинної продукції на товари з доданою вартістю, як-от рослинні олії, перероблені соєві та бобові продукти. Це дозволить одночасно зменшити навантаження на європейські квоти та використати потенціал китайського ринку і транспортної логістики. У сфері відновлюваної енергетики доцільно проводити відкриті тендери на реалізацію

спільних проєктів із китайськими виробниками турбін, сонячних станцій і енергоефективних рішень, враховуючи досвід проєктів у межах «Поясу і шляху». Водночас у галузі цифрових технологій слід активізувати співпрацю між українськими ІТ-платформами, зокрема «Дією», та китайськими інвесторами, створюючи в Києві спільні цифрові інноваційні хаби за участю корпорацій Huawei, Tencent та інших технологічних компаній.

Важливою складовою ефективної політики у відносинах із КНР є також узгодження з європейськими стандартами у сферах де-ризикуння, диверсифікації та обмеження критичних залежностей, відповідно до рекомендацій новітньої стратегії ЄС щодо Китаю.

Особливу увагу потрібно приділити участі у програмах підтримки, таких як European Sustainable Investment Initiative (ESI), Horizon Europe та Connecting Europe Facility (CEF), а також синхронізації норм захисту прав інтелектуальної власності та персональних даних (GDPR) у проєктах із китайськими компаніями [87].

На завершення, доцільно запровадити механізми постійного моніторингу та адаптації зовнішньоекономічної політики щодо КНР. Важливим інструментом може стати онлайн-система спостереження за реалізацією спільних проєктів із залученням експертів із країн Центральної Азії та ЄС, які мають досвід багатовекторної дипломатії. Україна могла б запровадити щоквартальні огляди стану відносин із Китаєм, що дозволить своєчасно коригувати політику відповідно до змін міжнародного середовища (таблиця 3.8).

Таким чином, аналіз перспектив розвитку україно-китайських відносин у геополітичному та геоекономічному вимірі свідчить про наявність як вагомих можливостей для подальшої співпраці, так і значних викликів, обумовлених глобальними та регіональними факторами. Поточний стан економічного співробітництва демонструє стійку динаміку: Китай стабільно залишається одним із провідних торговельних партнерів України, забезпечуючи вагому частку в товарообігу, особливо в аграрному секторі, металургії та хімічній промисловості.

Таблиця 3.8 – Ключові рекомендації для зовнішньоекономічної політики України щодо КНР

Напрямок	Конкретні рекомендації	Очікуваний результат
Формування збалансованої політики	Розробити «De-risk road-map»; створити міжвідомчу координаційну раду	Захист стратегічних секторів, прозора політика в інвестиціях
Пошук нових форматів співпраці	Запустити турборехаб-фонд (EU, Китай, Франція); оцінювати безпекові ризики інфраструктурних проєктів	Підвищення безпеки та залучення інвестицій у відновлення
Галузеві стратегії	Переробка агропродукції; спільні енергопроєкти; створення Digital Innovation Hubs	Збільшення експорту продукції з високою доданою вартістю, модернізація інфраструктури
Узгодження з євростандартами	Підтримка у рамках EU програм (Horizon, CEF); інтеграція стандартів IPR, GDPR	Підвищення якості проєктів, захист персональних даних та інтелектуальної власності
Моніторинг і гнучкість	Впровадити Mixed Watch-огляди стану україно-китайських відносин	Гнучке управління, швидке реагування на зміни в геополітиці

Джерело: [63].

Разом із тим участь України в китайській ініціативі «Один пояс – один шлях» відкриває додаткові можливості для модернізації транспортної та логістичної інфраструктури.

У геополітичному аспекті взаємодії суттєвим фактором є вплив російсько-української війни, яка істотно трансформувала позицію Китаю на українському напрямку. Попри офіційну риторику про підтримку територіальної цілісності, Пекін зберігає стриманий нейтралітет, балансує між власними геополітичними та економічними інтересами. Це обмежує потенціал стратегічного партнерства та потребує обережного підходу з боку України у формуванні зовнішньоекономічної політики.

Серед перспективних напрямів економічної взаємодії ключове значення мають галузі сільського господарства, енергетики, транспорту та інфраструктури. Україна може розраховувати на залучення китайських інвестицій у проєкти з відновлюваної енергетики та модернізації промислових

потужностей, а також у розвиток аграрного експорту з доданою вартістю.

Особливу увагу слід приділити науково-технічному та інноваційному співробітництву, де є значний потенціал для спільних проєктів у сферах цифровізації, ІТ, аграрних технологій та академічного обміну. Інтеграція українських підприємств до технологічних ланцюгів КНР може стати важливим фактором підвищення конкурентоспроможності на глобальному ринку.

На основі проведеного аналізу сформульовано рекомендації для зовнішньоекономічної політики України щодо КНР, які передбачають збалансоване поєднання економічної вигоди та геополітичних інтересів із урахуванням євроінтеграційного курсу та безпекових ризиків.

Пріоритетами мають стати розробка галузевих стратегій, створення нових форматів співпраці та забезпечення гнучкого моніторингу змін у міжнародному середовищі.

Висновки до розділу 3

Аналіз перспектив та прогнозів геополітичного і гео економічного розвитку КНР у глобальному та регіональному контекстах дозволяє зробити комплексні висновки щодо характеру трансформацій міжнародного середовища, місця Китаю в новій системі міжнародних відносин та потенційних напрямів співпраці між Україною та КНР. Результати дослідження засвідчили, що на початку XXI століття Китай продовжує стрімко нарощувати вплив у світовій політиці, економіці та технологічній сфері, поступово формуючи один із ключових полюсів сили у багатополярній системі, яка остаточно заміщує біполярну та монополярну моделі, притаманні попереднім десятиліттям.

На геополітичному рівні КНР упевнено посилює позиції за рахунок створення власних регіональних та міжрегіональних об'єднань, серед яких особливе значення мають BRICS, ШОС і масштабна ініціатива «Один пояс – один

шлях». Активна дипломатична політика Пекіна спрямована на залучення країн Глобального Півдня до коаліцій, які дозволяють Китаю формувати альтернативні центри впливу та послаблювати домінування західних країн у ключових міжнародних інституціях. У той самий час поглиблюється протистояння між КНР і провідними державами Заходу – США, ЄС, Японією та Австралією – особливо в питаннях регіональної безпеки, контролю за морськими комунікаціями та врегулювання статусу Тайваню.

У сфері технологічного розвитку Китай демонструє амбіції стати світовим лідером у стратегічно важливих галузях – 5G, штучному інтелекті, «зеленій енергетиці», цифрових валютах і високотехнологічному машинобудуванні. Ці напрями визначають майбутню конфігурацію світової економіки, і Пекін прагне не лише брати в ній участь, а й встановлювати власні стандарти, що посилює глобальне технологічне суперництво. Проте зростання впливу Китаю супроводжується й низкою викликів, серед яких особливу загрозу становлять геополітична конфронтація в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, внутрішні соціально-економічні проблеми, демографічний дисбаланс та потреба реформування власної економічної моделі.

Щодо базових сценаріїв розвитку міжнародної ролі КНР, аналіз дозволяє констатувати наявність кількох альтернатив. Оптимістичний сценарій передбачає утвердження Китаю як нового глобального лідера та домінуючої сили в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Реалістичний – збереження статусу одного з рівноправних полюсів у багатополярній системі. Песимістичний – ослаблення позицій Пекіна внаслідок зовнішнього тиску, внутрішніх кризових явищ і регіональних конфліктів. Підсумовуючи, подальша роль Китаю на міжнародній арені значною мірою залежатиме від здатності адаптуватися до глобальних викликів, збалансувати між конкуренцією та співпрацею, а також раціонально використовувати власні ресурси.

Щодо україно-китайських відносин, проведений аналіз підтвердив їхню стабільну динаміку в економічній сфері. Китай залишається одним із провідних торговельних партнерів України, особливо у секторах сільського господарства,

металургії та хімічної промисловості. Приєднання України до ініціативи «Один пояс – один шлях» відкриває додаткові можливості для модернізації транспортної інфраструктури, залучення інвестицій та диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків. Водночас війна росії проти України суттєво вплинула на характер співпраці з Китаєм. Попри офіційне декларування принципу територіальної цілісності, Пекін займає нейтральну позицію, уникаючи прямого втручання та прагнучи балансувати між Україною, РФ і власними стратегічними інтересами.

Серед перспективних напрямів подальшої взаємодії найбільш вагомими залишаються сільське господарство, транспорт, логістика, енергетика, а також науково-технічне співробітництво. Особливу увагу варто приділити можливостям спільних проєктів у галузі цифрових технологій, ІТ, відновлюваної енергетики та агротехнологій. Інтеграція українських підприємств у технологічні ланцюги КНР, а також участь у спільних академічних програмах здатні підвищити конкурентоспроможність української економіки та забезпечити вихід на нові ринки.

На основі проведеного аналізу доцільно запропонувати такі рекомендації для України:

- формувати збалансовану зовнішньоекономічну політику у відносинах із КНР, враховуючи євроінтеграційний курс, безпекові ризики та специфіку стратегічного партнерства;
- поглиблювати співпрацю в галузі сільського господарства, інфраструктури, енергетики, орієнтуючись на залучення китайських інвестицій та розвиток спільних проєктів;
- активізувати науково-технічне та інноваційне співробітництво, зокрема у сферах цифровізації, ІТ, агротехнологій, «зеленої енергетики» та академічного обміну;
- забезпечити моніторинг змін у зовнішньополітичній стратегії КНР та оперативне коригування двосторонніх форматів співпраці відповідно до нових геополітичних реалій;
- розробити галузеві стратегії співпраці з китайськими партнерами, які

дозволять забезпечити довгострокову вигоду та мінімізувати залежність від політично чутливих проєктів.

Таким чином, майбутнє україно-китайських відносин багато в чому залежатиме від здатності України адаптувати зовнішньоекономічну політику до нових глобальних умов, ефективно використовувати можливості співпраці та водночас враховувати потенційні ризики й геополітичні обмеження, притаманні партнерству з КНР.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Проведене дослідження геополітики та геоекономіки Китайської Народної Республіки у глобальному контексті XX–XXI століття дозволило комплексно проаналізувати історичні, політичні, економічні та міжнародні аспекти формування сучасного потенціалу КНР, а також визначити її роль у трансформації світової системи міжнародних відносин. Усі етапи розвитку Китаю – від кризи традиційної імперської системи до утвердження як одного з ключових центрів сили у багатопольному світі – засвідчили здатність цієї країни адаптуватися до глобальних викликів і поступово змінювати власну стратегію розвитку.

Історичний аналіз довів, що політична система Китаю сформувалася під впливом глибоких внутрішніх конфліктів, революційних рухів і боротьби за владу, що завершилася створенням однопартійної моделі та централізованої системи управління. Економічний розвиток КНР у другій половині XX століття зазнав трансформації від командної економіки до моделі «соціалізму з китайською специфікою», що поєднала елементи ринкової економіки з політичним авторитаризмом. Реформи Дена Сяопіна, лібералізація промисловості, створення вільних економічних зон і вступ до Світової організації торгівлі стали визначальними чинниками економічного підйому Китаю та його перетворення на «світову фабрику».

На сучасному етапі КНР послідовно реалізує власну багатовекторну зовнішню політику, орієнтовану на формування альтернативної архітектури міжнародних відносин. Особливу роль відіграє проєкт «Один пояс – один шлях», що поєднує економічні, інфраструктурні та дипломатичні інструменти для розширення китайського впливу в Азії, Африці, Латинській Америці, Європі та Австралії. Паралельно Пекін активно використовує м'яку силу через культурну дипломатію, Інститути Конфуція, освітні програми та міжнародні медіа.

Дослідження торговельного протистояння КНР і США показало, що це

протиборство стало системною кризою глобальної торгівлі та значною мірою змінило світову економічну географію, спричинивши перебудову ланцюгів постачання та формування нових регіональних економічних блоків. Водночас взаємини з Європейським Союзом характеризуються суперечливістю: партнерство в галузі торгівлі й інвестицій поєднується з напруженням через права людини, технологічне суперництво та безпекові виклики.

Особливе значення в дослідженні надано україно-китайським відносинам, які, попри певні складнощі, демонструють потенціал для подальшого розвитку, особливо у сферах аграрного виробництва, енергетики, логістики, цифрових технологій та науково-технічного співробітництва. Приєднання України до ініціативи «Один пояс – один шлях» відкриває перспективи модернізації інфраструктури та диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків. Водночас війна росії проти України суттєво вплинула на характер двосторонньої співпраці, змусивши Пекін дотримуватися обережного нейтралітету.

Перспективний аналіз засвідчив, що КНР продовжуватиме нарощувати свій вплив у світі, формуючи коаліції країн Глобального Півдня та посилюючи суперництво з традиційними західними лідерами у сферах економіки, безпеки та технологій. Водночас Китай зіткнеться з низкою серйозних викликів: геополітичною конфронтацією у Південно-Китайському морі, Тайванському питанні, внутрішніми соціально-економічними проблемами та потребою модернізувати економічну модель.

На основі результатів дослідження доцільно запропонувати *рекомендації*, які сприятимуть підвищенню ефективності зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної політики України у відносинах з КНР та дозволять максимально використати потенціал взаємовигідного партнерства в умовах трансформації глобальної системи:

- формувати збалансовану зовнішньоекономічну політику щодо Китаю, яка враховуватиме євроінтеграційний курс України, сучасні безпекові ризики, а також геополітичні та економічні реалії регіону;
- поглиблювати співпрацю у сферах сільського господарства,

транспорт, енергетики, агропромисловості, з акцентом на залучення китайських інвестицій та спільне освоєння нових ринків;

- активізувати науково-технічне, інноваційне та освітнє співробітництво, розвиваючи спільні проєкти в галузях цифрових технологій, ІТ, «зеленої енергетики», агротехнологій і академічного обміну;

- забезпечити постійний моніторинг зовнішньополітичної стратегії Китаю, своєчасно адаптуючи механізми співпраці відповідно до змін глобального контексту та регіональної безпеки;

- розробити комплексні галузеві стратегії співпраці з китайськими партнерами, які дозволять уникати надмірної залежності від політично чутливих проєктів, одночасно забезпечуючи довгострокову вигоду для національної економіки;

- використовувати можливості КНР як джерела інноваційного трансферу, технологічного партнерства та спільного виходу на ринки Азії та Африки;

- проводити активну інформаційно-дипломатичну політику щодо коректного позиціонування України у китайських державних і ділових колах, з метою просування національних економічних, політичних та безпекових інтересів.

Таким чином, результати і висновки роботи дозволяють констатувати, що подальший розвиток Китаю як глобальної держави буде суттєво впливати на міжнародну систему, а для України важливо своєчасно адаптувати власну зовнішню політику та економічні стратегії до нових умов, раціонально використовуючи можливості стратегічного партнерства з КНР і враховуючи потенційні ризики, притаманні такій взаємодії.

ПЕРЕЛІК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко В. Проблеми та пріоритетні напрямки розвитку економічних відносин між Україною та КНР. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. №4. С. 90–95. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-332-12> (дата звернення: 16.05.2025).
2. Герасимчук В. Г. Китай на шляху глобалізації 2.0. *Економічний вісник КІП*. 2019. №16. С. 78–88. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/181640/181536> (дата звернення: 16.05.2025).
3. Голянич Б. В. Геополітичні та економічні стратегічні зміни Китаю. *Політичне життя*. 2024. №2. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/16111> (дата звернення: 16.05.2025).
4. Дергачова В. В., Голюк В. Я., Згуровський О. М. Торговельна війна США і Китаю: причини та наслідки для світової економіки. *Китаєзнавчі дослідження*. 2021. №1. С. 54–63. URL: <https://www.chinese-studies.com.ua/index.php/journal/article/view/96> (дата звернення: 16.05.2025).
5. Економіка Китайської Народної Республіки. *Wikipedia*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Економіка_Китайської_Народної_Республіки (дата звернення: 16.05.2025).
6. Китай на межі століть: уроки економічної трансформації або як стати глобальним економічним лідером. *Український інститут політики*. 23 вересня 2024. URL: <https://uiamp.org/uk/kytay-na-mezhi-stolit-uroky-ekonomichnoyi-transformatsiyi-abo-yak-staty-hlobalnym-ekonomichnym> (дата звернення: 16.05.2025).
7. Кудрін Ф. Поки Китай інвестує в шахти в Латинській Америці, Захід повинен інвестувати в умови її жителів. *Український Тиждень*. 24 Січня 2023. URL: <https://tyzhden.ua/foreign-affairs-poky-kytaj-investuie-v-shakhty->

- v-latynskij-amerytsi-zakhid-povynnen-investuvaty-v-umy-ii-zhyteliv/ (дата звернення: 16.05.2025).
8. Лотоцька Н. Сі Цзиньпін хоче, аби Китай активізував інновації у сферах напівпровідників та програмного забезпечення. *LB.ua*. 25 червня 2024. URL: https://lb.ua/world/2024/06/25/620665_si_tszinpin_hoche_abi_kitay.html (дата звернення: 16.05.2025).
 9. Орлик В. Європейські перспективи китайського проекту «Один пояс, один шлях». *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/yevropeyski-perspektyvy-kytayskoho-proektu-odyn-poyas-odyn> (дата звернення: 16.05.2025).
 10. Польовик С. Інтереси Китаю в Латинській Америці. *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень Борисфен*. 4 червня 2018. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/archiv-regioni/archiv-aziya/archiv-kitaj/06_04_latin/ (дата звернення: 16.05.2025).
 11. Чень Ц. Зовнішньоторговельна політика Китаю в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2014. №11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3555> (дата звернення: 16.05.2025).
 12. Шахмамет'єв В. Ю., Пожар А. А. Взаємовідносини Європейського Союзу та Китайської Народної Республіки в умовах сучасної геоекономічної конкуренції. *Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти* : Матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 9-10 червня, 2025 року). Львів, 2025. С. 82–84.
 13. Шахмамет'єв В. Ю., Пожар А. А. Економічна трансформація КНР: від командної економіки до реформ Ден Сяо Піна. *The future of science, technology and economy* : Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (м. Софія, Болгарія, 11-13 червня, 2025 року). Софія, 2025. С. 187–189.
 14. Шульга М. А. Китай у світлі геополітики (теоретико-ретроспективний ракурс). *Регіональні студії*. 2022. №28. С. 124–129. URL:

- <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/28/23.pdf> (дата звернення: 16.05.2025).
- 15.5 key Chinese “Belt and Road” projects underway in Africa. *VOA News*. URL: <https://www.voanews.com/a/key-chinese-belt-and-road-projects-underway-in-africa/7767507.html> (дата звернення: 16.05.2025).
 16. Asian economic integration report 2023. *Asian Development Bank*. 2023. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/859946/asian-economic-integration-report-2023.pdf> (дата звернення: 16.05.2025).
 17. Barr M. Who’s Afraid of China? The Challenge of Chinese Soft Power. Zed Books. 2011. 160 p.
 18. Belt and Road Economics: Opportunities and Risks of Transport Corridors. World Bank Group. 18 June 2019. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/regional-integration/publication/belt-and-road-economics-opportunities-and-risks-of-transport-corridors> (дата звернення: 16.05.2025).
 19. Belt and Road Initiative. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Belt_and_Road_Initiative (дата звернення: 16.05.2025).
 20. Bin Y. Testing the Limits of Strategic Partnership. *Comparative Connections*. August 2023. URL: <https://cc.pacforum.org/2023/09/testing-the-limits-of-strategic-partnership/> (дата звернення: 16.05.2025).
 21. BIONIC Hill. *Wikipedia*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/BIONIC_Hill (дата звернення: 16.05.2025).
 22. BIONIC University. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/BIONIC_University (дата звернення: 16.05.2025).
 23. Bounds A. EU restricts Chinese medical devices in new trade dispute. *Financial Times*. 2 Jun 2025. URL: <https://www.ft.com/content/ef82222b-f616-493a-b863-59adb40e68d5> (дата звернення: 16.05.2025).
 24. Bramall C. Chinese Economic Development. Routledge. 2009. 640 p.
 25. Brooks R. Should China have a role in ending the war in Ukraine? *Brookings*. 6 March 2025. URL: <https://www.brookings.edu/articles/rivals-and-responders-the-us-china-and-global-crisis-management/> (дата звернення: 16.05.2025).

26. Callahan W. A. China's "Asian Dream": Empire Building along the Silk Road. Zed Books. 2017. 304 p.
27. China Belt and Road Initiative (BRI) Investment Report 2023. *Green Finance & Development Center*. 2023. URL: <https://greenfdc.org/china-belt-and-road-initiative-bri-investment-report-2023/> (дата звернення: 16.05.2025).
28. China Economic Update June 2024. *World Bank*. 2024. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099422406142429237/idu142da73a81dd0d147b91b0d01a688131654bc> (дата звернення: 16.05.2025).
29. China Exports to Ukraine. *Trading Economics*. 2024. URL: <https://tradingeconomics.com/china/exports/ukraine> (дата звернення: 16.05.2025).
30. China Global Investment Tracker. *American Enterprise Institute*. 2024. URL: <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/> (дата звернення: 16.05.2025).
31. China International Technology Transfer Center. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/China_International_Technology_Transfer_Center (дата звернення: 16.05.2025).
32. China returns to Pacific with aid and influence push, report shows. *Reuters*. 2024. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/china-returns-pacific-with-aid-influence-push-report-shows-2024-11-20/> (дата звернення: 16.05.2025).
33. China Road and Bridge Corporation. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/China_Road_and_Bridge_Corporation (дата звернення: 16.05.2025).
34. China's International Education Sector in 2023: A Year in Review. *Bonard Education*. 19 December. 2023. URL: <https://www.bonardeducation.com/insights/chinas-international-education-sector-in-2023-a-year-in-review> (дата звернення: 16.05.2025).
35. China's Position on Russia's Invasion of Ukraine. 11 June 2025. URL:

- <https://www.uscc.gov/research/chinas-position-russias-invasion-ukraine> (дата звернення: 16.05.2025).
- 36.China-Democratic Republic of the Congo relations. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/China%E2%80%93Democratic_Republic_of_the_Congo_relations (дата звернення: 16.05.2025).
- 37.China-EU – international trade in goods statistics. *Eurostat*. 2024. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=China-EU_-_international_trade_in_goods_statistics&stable=0 (дата звернення: 16.05.2025).
- 38.China–European Union relations. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/China%E2%80%93European_Union_relations (дата звернення: 16.05.2025).
- 39.China-Latin America Finance Databases. *The Dialogue*. 2024. URL: <https://thedialogue.org/china-latin-america-finance-databases> (дата звернення: 16.05.2025).
- 40.China's economic and industry outlook for 2025. *Deloitte*. 2 January 2025. URL: <https://www.deloitte.com/cn/en/services/consulting/perspectives/deloitte-research-issue-95.html> (дата звернення: 16.05.2025).
- 41.China's Position on the Political Settlement of the Ukrainian Crisis. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/China%27s_Position_on_the_Political_Settlement_of_the_Ukrainian_Crisis (дата звернення: 16.05.2025).
- 42.China's Position on the Political Settlement of the Ukrainian Crisis. *Ministry of Foreign Affairs People's Republic of China*. 24 February 2023. URL: https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/gb/202405/t20240531_11367485.html (дата звернення: 16.05.2025).
- 43.China–Ukraine relations. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/China%E2%80%93Ukraine_relations (дата звернення: 16.05.2025).
- 44.China–United States relations. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/China%E2%80%93United_States_relations (дата звернення: 16.05.2025).

- 45.Chinese, Ukrainian university chiefs discuss cooperation in higher education. *Belt and Road Portal*. 26 June 2017. URL: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/p/17147.html> (дата звернення: 16.05.2025).
- 46.Digital renminbi. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_renminbi (дата звернення: 16.05.2025).
- 47.Dikötter F. Mao's Great Famine: The History of China's Most Devastating Catastrophe, 1958–1962. Bloomsbury. 2011. 448 p.
- 48.Dollar D. Understanding China's Belt and Road Infrastructure Projects in Africa. *Brookings Institution*. 2020. URL: <https://www.brookings.edu/articles/understanding-chinas-belt-and-road-infrastructure-projects-in-africa/> (дата звернення: 16.05.2025).
- 49.East Timor seeks to join Commonwealth club to counter China threat. *The Times*. 2025. URL: <https://www.thetimes.com/world/asia/article/east-timor-seeks-to-join-commonwealth-club-to-counter-china-threat-xxm8rhtr6> (дата звернення: 16.05.2025).
- 50.Economic policy of the first Donald Trump administration. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Economic_policy_of_the_first_Donald_Trump_administration (дата звернення: 16.05.2025).
- 51.Economy E. The World According to China. Polity Press. 2021. 304 p.
- 52.Edel C., Paik K. China's Power Play Across the Pacific. *Centre for Strategic and International Studies*. 8 April 2025. URL: <https://www.csis.org/analysis/chinas-power-play-across-pacific> (дата звернення: 16.05.2025).
- 53.Eleanor A. China in Africa. *Council on Foreign Relations*. 12 July 2017. URL: <https://www.cfr.org/background/china-africa> (дата звернення: 16.05.2025).
- 54.Ellis R. China's Strategy in Latin America. *CSIS*. 2023. URL: <https://www.csis.org/people/evan-ellis> (дата звернення: 16.05.2025).
- 55.Erickson A. Chinese Naval Shipbuilding: An Ambitious and Uncertain Course. *Naval Institute Press*. 2017. 376 p.
- 56.EU trade relations with China. *European Commission*. URL: <https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and->

- region/countries-and-regions/china_en (дата звернення: 16.05.2025).
- 57.EU-China Relations After the 2024 European Elections: A Timeline. *China Briefing*. 12 June 2025. URL: <https://www.china-briefing.com/news/eu-china-relations-after-the-2024-european-elections-a-timeline/> (дата звернення: 16.05.2025).
 - 58.EU-China Strategic Outlook. *European Commission*. 2023. URL: <https://commission.europa.eu/system/files/2023-03/> (дата звернення: 16.05.2025).
 - 59.Fairbank J. K. China: A New History. Harvard University Press. 1998. 215 p.
 - 60.Ferdinand P. Westward Ho – the China Dream and “One Belt, One Road”: Chinese Foreign Policy under Xi Jinping. *International Affairs*. 2016. № 92 (4). P. 941–957. URL: <https://academic.oup.com/ia/article/92/4/941/2688105> (дата звернення: 16.05.2025).
 - 61.Foreign policy of China. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_policy_of_China (дата звернення: 16.05.2025).
 - 62.Gallagher K. China and the Future of Latin American Industrialization. Global Economic Governance Initiative Working Paper. Boston University. 2019. 202 p.
 - 63.García-Herrero A. Updating the EU strategy on China: co-existence while derisking through partnerships. *BRUEGEL*. 31 October 2024. URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/updating-eu-strategy-china-co-existence-while-derisking-through-partnerships> (дата звернення: 16.05.2025).
 - 64.Global Gateway. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Global_Gateway (дата звернення: 16.05.2025).
 - 65.Go X. International scientific and technical cooperation between China and Ukraine. Kyiv. 2023. 146 p. URL: <https://ela.kpi.ua/items/e25782a9-cc63-4d4b-ab7d-35e28b5dd373> (дата звернення: 16.05.2025).
 - 66.He A. The Digital Silk Road and China’s Influence on Standard Setting. *Center for International Governance Innovation*. 2022. № 264. URL: <https://www.cigionline.org/static/documents/no.264.pdf> (дата звернення: 16.05.2025).

- 16.05.2025).
67. Hillman J. *The Emperor's New Road: China and the Project of the Century*. Yale University Press. 2020. 304 p.
 68. Hsü I.C. *The Rise of Modern China*. Oxford University Press. 1999. 1136 p.
 69. Huang R. Chinese AI Companies Dodge U.S. Chip Curbs by Flying Suitcases of Hard Drives Abroad. *Wall Street Journal*. 12 June 2025. URL: <https://www.wsj.com/tech/china-ai-chip-curb-suitcases-7c47dab1> (дата звернення: 16.05.2025).
 70. Huawei. *Wikipedia*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Huawei> (дата звернення: 16.05.2025).
 71. Ilves L. Tech Resilience: Ukraine Sets An Example For Europe. *CEPA*. 24 October 2024. URL: <https://cepa.org/article/tech-resilience-ukraine-sets-an-example-for-europe/> (дата звернення: 16.05.2025).
 72. Interesse G., Wu Y. China-Australia Economic Ties: Trade, Investment, and Latest Updates. *China Briefing*. 20 December 2024. URL: <https://www.china-briefing.com/news/china-australia-bilateral-ties-opportunities-challenges-latest-updates/> (дата звернення: 16.05.2025).
 73. International sanctions during the Russo-Ukrainian War. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/International_sanctions_during_the_Russo-Ukrainian_War (дата звернення: 16.05.2025).
 74. Jinping H. Shouldering Responsibility to Our Times And Jointly Promoting Asia-Pacific Development. *Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*. 16 November 2024. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xw/zyxw/202411/t20241117_11527607.html (дата звернення: 16.05.2025).
 75. Joshua J. *The Belt and Road Initiative and the Global Economy*. Springer. 2020. 320 p.
 76. Julianne M. The China-Russia Partnership and the Ukraine War: Aligned but not allied. *IFRI*. 20 February 2025. URL: <https://www.ifri.org/en/external-articles/external-publications/china-russia-partnership-and-ukraine-war-aligned-not-allied> (дата звернення: 16.05.2025).

- 77.Kolisnichenko V. Ukraine's trade turnover in 2024 amounted to \$112.3 billion. *GMK Center*. 8 January 2025. URL: <https://gmk.center/en/news/ukraines-trade-turnover-in-2024-amounted-to-112-3-billion/> (дата звернення: 16.05.2025).
- 78.Leahy J. EU companies more concerned about China slowdown than tariffs. *Financial Times*. 28 May 2025. URL: <https://www.ft.com/content/39440b9b-2362-4307-9b69-8671e61d36d2> (дата звернення: 16.05.2025).
- 79.Leung K. China forms new global mediation group with dozens of countries. *The Hill*. 30 May 2025. URL: <https://thehill.com/homenews/ap/ap-international/ap-china-forms-new-global-mediation-group-with-dozens-of-countries/> (дата звернення: 16.05.2025).
- 80.Lin J. Y. Demystifying the Chinese Economy. Cambridge University Press. 2012. 360 p.
- 81.Lin J.Y. Rural Reforms and Agricultural Growth in China. *American Economic Review*. 1992. Vol.82. №1. P. 34–51.
- 82.Lorci E. Shaping the Digital Order: China's Role in Technology Standards and the Implications for Taiwan. *Global Taiwan Institute*. 5 February 2025. URL: <https://globaltaiwan.org/2025/02/shaping-the-digital-order-chinas-role-in-technology-standards-and-the-implications-for-taiwan/> (дата звернення: 16.05.2025).
- 83.Maçães B. Belt and Road: A Chinese World Order. Hurst. 2019. 288 p.
- 84.MacFarquhar R., Schoenhals M. Mao's Last Revolution. Harvard University Press. 2008. 752 p.
- 85.Made in China 2025. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Made_in_China_2025 (дата звернення: 16.05.2025).
- 86.Mansoor S. China's Geopolitical Strategy: Crafting a New World Order. *China Quarterly of International Stratigic Studies*. 2024. №09. DOI: 10.1142/S2377740023500161 (дата звернення: 16.05.2025).
- 87.Matthews W. Europe must take the gamble and engage with China on Ukraine. *Chatham House*. 16 April 2025. URL: <https://www.chathamhouse.org/2025/03/europe-must-take-gamble-and-engage->

- china-ukraine (дата звернення: 16.05.2025).
- 88.Meisner M. Mao's China and After: A History of the People's Republic. Free Press. 1999. 587 p.
 - 89.Mims C. The U.S. Plan to Hobble China Tech Isn't Working. *The Wall Street Journal*. 30 May 2025. URL: <https://www.wsj.com/tech/the-u-s-plan-to-hobble-china-tech-isnt-working-56d1a512> (дата звернення: 16.05.2025).
 - 90.Mitter R. Modern China: A Very Short Introduction. Oxford University Press. 2008. 168 p.
 - 91.Mohamad M. China's Global South Engagement: Balancing Soft Power and Strategic Influence. Implications, Prospects, and Challenges in China's Global South Strategy. 2025. DOI: 10.4018/979-8-3373-0938-5.ch016 (дата звернення: 16.05.2025).
 - 92.Mukan N. Cooperation and academic exchanges between Ukrainian and Chinese universities: the methodological specificity of research. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. №10(134). P. 201–209. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/03/мукан-їсюань.pdf> (дата звернення: 16.05.2025).
 - 93.Multi-Vector Policy. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Multi-Vector_Policy (дата звернення: 16.05.2025).
 - 94.Nakashima E. Is China Willing to Influence Russia on the Ukraine War? *Carnegie Endowment*. 4 March 2025. URL: <https://carnegieendowment.org/posts/2025/03/is-china-willing-to-influence-russia-on-the-ukraine-war?lang=en> (дата звернення: 16.05.2025).
 - 95.Naughton B. The Chinese Economy: Transitions and Growth. MIT Press. 2007. 528 p.
 - 96.Nolan P. China and the Global Business Revolution. Palgrave Macmillan. 2001. 1121 p.
 - 97.Nolan P. Transforming China: Globalization, Transition and Development. Anthem Press. 2004. 342 p.
 - 98.Nulimaimaiti M. China hopes to power AI boom with green energy in new data

- centre strategy. *South China Morning Post*. 5 June 2025. URL: <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3313194/china-hopes-power-ai-boom-green-energy-new-data-centre-strategy> (дата звернення: 16.05.2025).
99. Nye J. *Do Morals Matter? Presidents and Foreign Policy from FDR to Trump*. Oxford University Press. 2021. 272 p.
 100. Nye J. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs. 2005. 191 p.
 101. Nylander J. China's Debt-Trap Diplomacy: A Reality or a Myth? *Global Defence Insight*. 2022. 5 November. URL: <https://defensetalks.com/chinas-debt-trap-diplomacy-reality-or-myth/> (дата звернення: 16.05.2025).
 102. Paine S. M. *The Sino-Japanese War of 1894–1895*. Cambridge University Press. 2005. 428 p.
 103. Poita Y. Opportunities and Risks from the Belt and Road Initiative in Ukraine. *Springer*. 9 December 2022. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-16659-4_22 (дата звернення: 16.05.2025).
 104. Poorest 75 nations face “tidal wave” of debt repayments to China in 2025, study warns. *The Guardian*. 2025. URL: <https://www.theguardianx.com/world/2025/may/27/poorest-750-nations-face-tidal-wave-of-debt-repayments-to-china-in-2025-study-warns> (дата звернення: 16.05.2025).
 105. Porter T. Ukraine has accused China of supplying key equipment and supplies to Russian defense manufacturing facilities". *Business Insider*. 2025. URL: <https://www.businessinsider.com/ukraine-official-says-china-supplying-russia-military-production-factories-weapons-2025-5> (дата звернення: 16.05.2025).
 106. Quiggin J. Australia and China turn a new leaf in economic relations. *EastAsiaForum*. 23 December 2023. URL: <https://eastasiaforum.org/2023/12/23/australia-and-china-turn-a-new-leaf-in-economic-relations/> (дата

звернення: 16.05.2025).

107. Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement (RCEP). *ASEAN Secretariat*. 2024. URL: <https://asean.org/our-communities/economic-community/integration-with-global-economy/regional-comprehensive-economic-partnership-rcep/> (дата звернення: 16.05.2025).
108. Richard Marles welcomes US commitment to Indo-Pacific in face of China's military buildup. *Guardian*. 31 May 2025. URL: <https://www.theguardian.com/australia-news/2025/may/31/richard-marles-welcomes-us-commitment-to-indo-pacific-in-face-of-chinas-military-buildup> (дата звернення: 16.05.2025).
109. Rodrigues B. China's Hybrid Geoeconomics in South America. *Chinese Journal of International Review*. 2021. №2. URL: https://www.researchgate.net/publication/348842378_China's_Hybrid_Geoeconomics_in_South_America (дата звернення: 16.05.2025).
110. Rolland N. China's Belt and Road Initiative: Motives, Scope, and Challenges. *NBR Special Report*. 2017. № 80. P. 35–39.
111. Rolland N. China's Eurasian Century? Political and Strategic Implications of the Belt and Road Initiative. *National Bureau of Asian Research*. 2017. 208 p.
112. Rusdy F. Rising China Global Challenges and Opportunities. *Academia*. 2022. URL: https://www.academia.edu/28732386/Rising_China_Global_Challenges_and_Opportunities (дата звернення: 16.05.2025).
113. Samuel J. DeepSeek shows China is winning the race. *The Times*. 2025. URL: <https://www.thetimes.com/comment/columnists/article/deepseek-shows-china-is-winning-the-race-s9f9rb0m0> (дата звернення: 16.05.2025).
114. Silver L. How people in the Asia-Pacific region view China's role on the world stage. *Pew Research Center*. 9 July 2024. URL: https://www.pewresearch.org/global/2024/07/09/how-people-in-the-asia-pacific-region-view-chinas-role-on-the-world-stage/?gad_source=1&gad_campaignid=22378837192&gbraid=0AAAAA-

- ddO9FzVI7WVDjB0dwwukb9RZbWq&gclid=CjwKCAjw6s7CBhACEiwAuHQckpleMYF_QzqFqSecjdiZXvmMsfGkd0GKdWjswuGUL9386FUqejBRVhоCWpQQAyD_BwE (дата звернення: 16.05.2025).
115. South China Sea Policy Documents. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. 2024. URL: <https://www.fmprc.gov.cn/nanhai/eng/> (дата звернення: 16.05.2025).
 116. Spence J. D. The Search for Modern China. W.W. Norton & Company. 1999. 912 p.
 117. Tabakov V. Integration of higher IT education in Ukraine in the global IT-educational space. arXiv. 2016. URL: <https://arxiv.org/abs/1610.01153> (дата звернення: 16.05.2025).
 118. Teekah E. U.S.–China trade war. *Britannica*. 9 June 2025. URL: <https://www.britannica.com/money/US-China-trade-war> (дата звернення: 16.05.2025).
 119. The Contentious U.S.-China Trade Relationship. *Council on Foreign Relations*. 14 April 2025. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/contentious-us-china-trade-relationship> (дата звернення: 16.05.2025).
 120. The Global Chip War: U.S. Restrictions on China's Semiconductor Industry Intensify. *CEO Today Magazine*. 3 December 2024. URL: <https://www.ceotodaymagazine.com/2024/12/the-global-chip-war-u-s-restrictions-on-chinas-semiconductor-industry-intensify/> (дата звернення: 16.05.2025).
 121. The Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine signed an agreement to expand the list of Ukrainian agricultural exports to China. *The Odessa Journal*. 6 March 2025. URL: <https://odessa-journal.com/the-ministry-of-agrarian-policy-and-food-of-ukraine-signed-an-agreement-to-expand-the-list-of-ukrainian-agricultural-exports-to-china> (дата звернення: 16.05.2025).
 122. Trade and investment at a glance. *Australian Government. Department of Foreign Affairs and Trade*. 2023. URL: <https://www.dfat.gov.au/about-us/publications/trade-investment/trade-at-a-glance/Pages/trade-at-a-glance>

- (дата звернення: 16.05.2025).
123. U.S.-China Competition in Emerging Technologies. *US Congress*. 2024. URL: <https://www.congress.gov/crs-product/IF12473> (дата звернення: 16.05.2025).
 124. U.S.-China Trade Facts. *Office of the United States Trade Representative*. 2024. URL: <https://ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china> (дата звернення: 16.05.2025).
 125. Ukraine and China held political consultations. *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*. 5 June 2024. URL: <https://mfa.gov.ua/en/news/ukrayina-ta-kitaj-proveli-politkonsultaciyi> (дата звернення: 16.05.2025).
 126. Ukraine and China signed an agreement on cooperation in the field of infrastructure construction. *Міністерство розвитку громад та територій України*. 2021. URL: <https://mtu.gov.ua/en/news/32929.html> (дата звернення: 16.05.2025).
 127. Ukraine Exports to China. *Trading Economics*. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/exports/china> (дата звернення: 16.05.2025).
 128. Ukraine invites China to cooperate in the infrastructure sector. *UkraineInvest*. 2024. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/en/news/ukraine-invites-china-to-cooperate-in-the-infrastructure-sector/> (дата звернення: 16.05.2025).
 129. Ukraine plans to boost food processing as preferential EU trade ends. *Global Banking and Finance Review*. 3 June 2025. URL: <https://www.globalbankingandfinance.com/UKRAINE-CRISIS-TRADE-EU-50977601-1ff5-451d-839a-e0950fc2334a> (дата звернення: 16.05.2025).
 130. Vogel E. F. *Deng Xiaoping and the Transformation of China*. Harvard University Press. 2013. 928 p.
 131. Wang H. China's Lessons from the Russia-Ukraine War. *RAND*. 22 May 2025. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA3141-4.html (дата звернення: 16.05.2025).

132. Wang H. China's Public Diplomacy. Brill. 2016. 224 p.
133. Wang Y. Elaborates on China's Position on Ukraine Crisis. *Ministry of Foreign Affairs People's Republic of China*. 18 February 2024. URL: https://www.mfa.gov.cn/eng/wjzbzhd/202402/t20240218_11246505.html (дата звернення: 16.05.2025).
134. Westad O. A. Decisive Encounters: The Chinese Civil War, 1946–1950. Stanford University Press, 2003. 428 p.
135. What the Trump tariff ruling means for his trade war with China. *The Times*. 2025. URL: <https://www.thetimes.com/us/news-today/article/what-the-trump-tariff-ruling-means-for-his-trade-war-with-china-wshltclvm> (дата звернення: 16.05.2025).
136. Wilbur C. M. Sun Yat-sen: Frustrated Patriot. Columbia University Press. 1976. 413 p.
137. Wind power in Ukraine. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Wind_power_in_Ukraine (дата звернення: 16.05.2025).
138. Winiger A. China's State Council Releases White Paper. *The National Law Review*. 9 April 2025. URL: <https://natlawreview.com/article/chinas-state-council-releases-white-paper-chinas-position-certain-issues-china-us> (дата звернення: 16.05.2025).
139. Wishnick E. China's Belt and Road Loses a Notch and Gains a Bump: Ukraine and the BRI. *China's Resource Risks*. 10 May 2022. URL: <https://www.chinasresourcerisks.com/post/china-s-belt-and-road-loses-a-notch-and-gains-a-bump-ukraine-and-the-bri> (дата звернення: 16.05.2025).
140. World Investment Report 2023. *UNCTAD*. 2023. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (дата звернення: 16.05.2025).
141. World Trade Report 2022. *WTO*. 2022. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr22_e/wtr22_e.pdf (дата звернення: 16.05.2025).

142. Xiangyang L. China's Economic Diplomacy: Concept, Organization, Implementation Mechanisms and the BRI. *China Economist*. 2022. Vol.17. №3. P. 21–42. URL: <http://www.chinaeconomist.com/pdf/2022/2022-5/Li%20Xiangyang.pdf> (дата звернення: 16.05.2025).
143. Xinyu Z. Strategic Enhancement and Differential Governance: China's Partnership Diplomacy in Latin America. *Revista Relaciones Internacionales*. 2024. №97(2). P. 54–75. URL: <https://www.scielo.sa.cr/pdf/ri/v97n2/2215-4582-ri-97-02-54.pdf> (дата звернення: 16.05.2025).
144. Yastrubskyy M. Experience and prospects of China-Ukraine economic and trade cooperation in the joint construction of the belt and road initiative from 2013 to 2023. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. №5. P. 177–185. URL: <https://journals.kyumu.kyiv.ua/index.php/economy/article/download/150/148> (дата звернення: 16.05.2025).
145. Yatsenko O. Innovation and Investment Cooperation between Ukraine and China. *International Economic Policy*. 2021. №2(35). URL: http://iepjournals.com/journals_eng/35/2021_35_5_Yatsenko_et_al.pdf (дата звернення: 16.05.2025).
146. Yeh C. Taiwan Strait Tensions: Don't Blame the Victim. *The Diplomat*. 6 December 2023. URL: <https://thediplomat.com/2023/12/taiwan-strait-tensions-dont-blame-the-victim/> (дата звернення: 16.05.2025).
147. Youssef N. Hegseth Warns of 'Devastating Consequences' Should China Seek to 'Conquer' Taiwan. *The Wall Street Journal*. 31 May 2025. URL: <https://www.wsj.com/politics/national-security/hegseth-pledges-u-s-support-to-taiwan-in-case-of-chinese-aggression-bfae306c> (дата звернення: 16.05.2025).
148. Yu H. The Belt and Road Initiative: Domestic Interests, Bureaucratic Politics and the EU-China Relations. *Asia Europe Journal*. 2018. Vol.16. P. 223–236. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10308-017-0462-7> (дата звернення: 16.05.2025).
149. Yu L. China–Latin America relations in the context of the Belt and Road Initiative. *Development Policy Review*. 23 October 2024. URL:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/dpr.12814> (дата звернення: 16.05.2025).

150. Yu L. China's strategic partnership with Latin America: A fulcrum in China's rise. *International Affairs*. 2015. №91(5). P. 1047–1068.